

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Nika Kržišnik

Učinek prestajanja zaporne kazni na družinske člane obsojenca

Diplomsko delo

Ljubljana, 2024

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Nika Kržišnik

Učinek prestajanja zaporne kazni na družinske člane obsojenca

Diplomsko delo

Mentorica: doc. dr. Anamarija Kejžar

Ljubljana, 2024

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, doc. dr. Anamariji Kejžar, za vse spodbudne in prijazne besede, potrpežljivost, prilagodljivost, preprostost, vse nasvete ter predano znanje.

Hvala vsem sodelujočim v raziskavi, ki so bili pripravljeni z mano podeliti tako velik del osebnega in družinskega življenja.

Srčna hvala tako moji primarni kot ŠD JFG družini ter vsem ostalim, ki ste držali pesti zame.

»Nevidnim in pozabljenim žrtvam zločina«,
»Sirotam pravičnosti« ter »Pepelkam penologije«.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Nika Kržišnik

Naslov: Učinek prestajanja zaporne kazni na družinske člane obsojenca

Kraj: Ljubljana

Leto: 2024

Število strani: 77

Število prilog: 2

Mentorica: doc. dr. Anamarija Kejžar

Ključne besede: družinski člani, pomoč, zavod za prestajanje zaporne kazni, obsojenec, zapor

POVZETEK: Prestajanje zaporne kazni je razlog za številne spremembe v življenju obsojenca. Posledice zaporne kazni pa niso omejene zgolj na osebo, ki zaporno kazen prestaja, temveč vplivajo tudi na obsojenčeve bližnje. Oseba je fizično izvzeta iz družinskega življenja, kar ima posledice tudi za vse ostale vidike družinske dinamike. Nenazadnje se močno spremenijo medsebojni družinski odnosi, kar v številnih primerih privede tudi do številčnejših ali potenciranih prepиров, ločitev ali celotnih razpadov družine. Pogosto se posledice izražajo tudi v slabšem fizičnem in duševnem zdravju vseh vpletenih in/ali ekonomskem statusu družine.

Storilci kaznivih dejanj so v splošni družbi močno stigmatizirana skupina. Malo je služb, ki bi jim bile na razpolago za pomoč in podporo ter bi bile usposobljene za delo z njihovo specifično problematiko. Do določene mere pomoči lahko dostopajo znotraj zavoda, kjer prestajajo zaporno kazen, vendar je ta precej omejena in del zaporskega sistema, kar pa ni idealno. Tako obsojenci pogosto ostanejo sami in spregledani, odrinjeni na rob družbe.

Njihovi družinski člani pa še pogosteje ostanejo neopaženi v svojih stiskah in postanejo tako imenovane nevidne žrtve zločina (Breen, 2008, str. 19). Tudi oni so ožigosani,

spremlja jih stigma, pogosto so aktivno vključeni v proces prestajanja kazni zapora, vse od aretacije, obtožbe, pa do vlaganja pritožb, samega bivanja znotraj zapora in eventualno do odpusta ter vrnitve na svobodo. Iz napisanega lahko razberemo, da se tudi njihovo življenje močno spremeni in lahko se pojavi občutek, da so kaznovani za zločin, ki ga niso storili (Breen, 2008, str. 19). Ob tem pa ostajajo sami in se pogosto s pomanjkljivo količino informacij soočajo s popolnoma neznano situacijo, pri tem pa v Sloveniji trenutno ni specifičnih organizacij, programov ali strokovnjakov, na katere bi se lahko obrnili po pomoč.

Diplomska naloga skuša odgovoriti na vprašanje, kdo in kako je v Sloveniji na voljo za pomoč družinskim članom obsojencev v času pred/med/po njihovem prestajanju zaporne kazni. V sklopu iskanja odgovora na to vprašanje sem izvedla raziskavo, katere cilj je bil raziskati, če bi zgoraj omenjeni potrebovali oziroma bi si želeli dodatno pomoč in podporo ter na katerih področjih in v kakšni obliki bi bila ta pomoč zanje optimalna. Namen diplomske naloge je izpostaviti problematiko neraziskanosti področja in zanemarjanja tematike vpliva prestajanja kazni obsojenca na njegove družinske člane ter opozoriti na potrebo po dodatnem raziskovanju in razvijanju pomoči v Sloveniji. Vse to povezujem v diplomskem delu v želji oblikovanja in razvijanja potrebnih oblik pomoči v prihodnosti.

Za raziskovanje sem uporabila kvalitativno metodo raziskovanja in v ta namen izvedla tri delno strukturirane intervjuje s sogovorniki, ki sem jih dosegla prek letakov, razdeljenih v Zavodu za prestajanje mladostniškega zapora in kazni zapora Celje, Zavodu za prestajanje kazni zapora Ig, Zavodu za prestajanje kazni zapora Ljubljana, Zavodu za prestajanje kazni zapora Dob in Zavodu za prestajanje kazni zapora Maribor v letu 2023. Rezultati so podprli preučeno, predvsem tujo, literaturo in tako ponudili razumevanje področja, ki je bilo predstavljeno v teoretičnem delu. Pridobljeni rezultati nakazujejo na potrebo in željo po organizacijah oziroma programih specializiranih za pomoč in podporo osebam, ki so izpostavljene posledicam prestajanja kazni zapora bližnjega.

V zaključku naloge podajam tudi predloge za dodatno raziskovanje področja družinskih članov oseb na prestajanju zaporne kazni in za razvoj specializiranih oblik pomoči za omenjeno ciljno skupino na njim prilagojen način pomoči.

Title: The effect of serving a prison sentence on the convict's family members

Keywords: family members, help, prison, convict

Abstract: Serving a prison sentence brings about numerous changes in the life of the convict. However, the impact of incarceration is not limited to the person serving the sentence; it significantly affects all of the convict's close relations. The individual is physically removed from family life, which also affects all other aspects of family dynamics. Consequently, interpersonal family relationships often change dramatically, leading in many cases to more frequent or intensified conflicts, separations, or even complete family breakdowns. These consequences frequently manifest as poorer physical and mental health for all involved and/or a decline in the family's economic status.

Offenders are a highly stigmatized group in society. There are few jobs available that provide them with assistance and support, or are trained to handle their specific issues. Some degree of help is accessible within the institution where they are serving their sentence, but this help is quite limited and part of the prison system, which is not ideal. As a result, convicts often remain alone and overlooked, pushed to the margins of society. Their family members, However, often remain even more unnoticed in their distress, becoming what are known as invisible victims of crime (Breen, 2008, p. 19). They are also stigmatized, and frequently actively involved in the process of serving the prison sentence, from arrest, indictment, to filing appeals, visiting the prison, and up to release and reintegration. From the above, it can be inferred that their lives change significantly as well, and they may feel punished for a crime they did not commit (Breen, 2008, p. 19).

In addition, they are often left alone and face a completely new and unknown situation with insufficient information. Currently, in Slovenia, there are no specific organizations, programs, or professionals they can turn to for help. This thesis aims to answer the question of who and what kind of support is available in Slovenia for the family members of convicts before, during, and after their imprisonment. As part of finding an answer to this question, I conducted a study aimed at exploring whether the aforementioned individuals would need or desire additional help and support, in which areas, and in what form this assistance would be optimal for them.

The purpose of the thesis is to highlight the issue of the under-researched field and the neglect of the topic of the impact of serving a prison sentence on the convict's family members, and to emphasize the need for further research and development of support in Slovenia. I connect all this in the thesis with the aim of forming and developing necessary forms of assistance in the future.

For the research, I used a qualitative research method and conducted three semi-structured interviews with respondents whom I reached through leaflets distributed in the Juvenile correctional facility and Prison Celje, Prison Ig, Prison Ljubljana, Prison Dob, and Prison Maribor in 2023. The results supported the reviewed foreign literature and provided an understanding of the field presented in the theoretical part. The obtained results indicate a need and desire for organizations or programs specialized in providing help and support to individuals exposed to the effects of a close one's imprisonment.

In the conclusion of the thesis, I also provide suggestions for further research on the field of family members of incarcerated individuals and for the development of specialized forms of assistance tailored to this target group.

VSEBINA

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU	16
UVOD	11
1 TEORETIČNI UVOD	12
1.1 Življenje v Zavodu za prestajanje kazni zapora	12
1.2 Vpliv prestajanja zaporne kazni na družinske člane obsojenca	13
1.3 Vpliv prestajanja zaporne kazni starša na otroka	19
1.4 Sodelovanje s centri za socialno delo	24
2 FORMULACIJA PROBLEMA	27
3 METODOLOGIJA	28
3.1 Vrsta raziskave	28
3.2 Viri podatkov in merski instrument	28
3.3 Populacija in vzorčenje	28
3.4 Zbiranje podatkov	29
3.5 Obdelava in analiza podatkov	30
4 REZULTATI	33
4.1 Obsojenec/pripornik	33
4.1.1 Osebnostne lastnosti obsojenca/pripornika	34
4.1.2 Doživljanje odvzema svobode obsojenca/pripornika	34
4.2 Storjeno kaznivo dejanje	34
4.2.1 Mladoletna pornografija	34
4.2.2 Zloraba otroka	35
4.2.3 Prometna nesreča	35
4.2.4 Sodni postopek	35
4.3 Življenje v zavodu za prestajanje kazni zapora	36
4.3.1 Hišni red	37

4.3.2	Bivalne razmere	37
4.3.3	Posledice odvzema svobode.....	38
4.4	Pomoč.....	38
4.4.1	Pravna pomoč	38
4.4.2	Psihološka pomoč za obsojenca	39
4.4.3	Psihološka pomoč za družinske člane	40
4.4.4	Osebna poznanstva	40
4.4.5	Iskanje pomoči	40
4.5	Učinek odvzema svobode bližnjega	41
4.5.1	Doživljanje odvzema svobode bližnjega.....	41
4.5.2	Občutki	43
4.5.3	Odzivi okolice	43
5	RAZPRAVA.....	45
6	PREDLOGI.....	49
7	SKLEPNE MISLI	51
8	LITERATURA	53
9	PRILOGE	57
	Priloga A: Smernice za intervju	57
	Priloga B: Osno kodiranje	58

KAZALO PREGLEDNIC:

<i>Tabela 1: Sorodstveno razmerje do osebe, ki je storila kaznivo dejanje, za katero kaznivo dejanje je bila oseba obsojena in v katerem zavodu za prestajanje kazni prestaja zaporno kazen.....</i>	<i>28</i>
--	-----------

<i>Tabela 2: Primer odprtega kodiranja.....</i>	<i>30</i>
---	-----------

KAZALO SLIK:

<i>Slika 1: Primerjava psihičnega in fizičnega stanja oseb, ki imajo v zaporu družinskega člana iz širše družine, družinskega člana iz ožje družine ali več kot tri člane iz ožje družine</i>	<i>17</i>
---	-----------

<i>Slika 2: Primerjava finančne stabilnosti in socialnega statusa otrok, katerih starši ne prestajajo zaporne kazni in otrok, katerih starš(a) prestaja(ta) zaporno kazen</i>	<i>24</i>
---	-----------

<i>Slika 3: Kategorije 2. in 3. reda</i>	<i>33</i>
--	-----------

UVOD

Prestajanje zaporne kazni je razlog za številne spremembe v življenju obsojenca. Njen učinek ni omejen zgolj na osebo, ki zaporno kazen prestaja, velik je namreč tudi njen učinek na vse obsojenčeve bližnje. Oseba je fizično izvzeta iz družinskega življenja, kar ima posledice tudi na vse ostale vidike družinske dinamike. Posledično se močno spremenijo medsebojni družinski odnosi, kar v številnih primerih privede tudi do številčnejših ali potenciranih preprirov, ločitev ali celotnih razpadov družine. Pogosto se posledice izražajo tudi v slabšem fizičnem in duševnem zdravju vpletenih in/ali ekonomskem statusu družine.

Storilci kaznivih dejanj so v splošni družbi močno stigmatizirana skupina (Murray, 2005, str. 451). Malo je služb, ki bi jim bile na razpolago za pomoč in podporo ter bi bile usposobljene za delo z njihovo specifično problematiko. Do določene mere pomoči lahko dostopajo znotraj zavoda, kjer prestajajo zaporno kazen, vendar je ta precej omejena in del zaporskega sistema, kar ni idealno. Tako obsojenci pogosto ostanejo sami in spregledani, odrinjeni na rob družbe.

Njihovi družinski člani pa še pogosteje ostanejo neopaženi v svojih stiskah in postanejo tako imenovane nevidne žrtve zločina. Tudi sami so ožigosani, spremlja jih stigma, pogosto so aktivno vključeni v proces prestajanja kazni zapora, vse od aretacije, obtožbe, pa do vlaganja pritožb, samega bivanja znotraj zapora in eventualno do odpusta ter vrnitve na svobodo. Iz napisanega je možno razbrati, da se tudi njihovo življenje močno spremeni in lahko se pojavi občutek, da so kaznovani za zločin, ki ga niso storili (Breen, 2008, str. 19).

Ob tem pa ostajajo sami in se pogosto soočajo s pomanjkljivo količino informacij v popolnoma novi in neznani situaciji, za katero pa v Sloveniji trenutno ni specifičnih organizacij, programov ali strokovnjakov, katerih pomoč bi lahko poiskali.

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Življenje v Zavodu za prestajanje kazni zapora

Osebam, ki odidejo na prestajanje zaporne kazni v Zavod za prestajanje kazni, se življenje v celoti spremeni. Spremeni se okolje, v katerem živijo, svoj vsakdan preživijo s povsem drugimi ljudmi, spremeni se urnik in obveznosti, ki ga sestavljajo. Vse omenjeno močno vpliva tako na vsakega posameznika znotraj zapora kot tudi na njegove odnose z bližnjimi, ki so ostali izven zaporskih zidov.

Če si obsojenec aktivno prizadeva, spoštuje osebni načrt (»osebni načrt je individualiziran program prestajanja kazni zapora, ki se izdelava na podlagi ocene potreb in tveganj obsojenca za čas prestajanja kazni zapora in po odpustu, s ciljem, da se ga usposobi za življenje na prostosti, v skladu z družbenimi normami in odprave tveganj ponavljanj kaznivih dejanj« (Uprava RS za izvrševanje kazenskih sankcij, 2022, str. 6) in dosega uspehe kot je izpolnjevanje osebnega načrta, mu lahko direktor zavoda na njegovo prošnjo ali predlog strokovne skupine podeli ugodnosti kot so podaljšan obisk, obisk zunaj zavoda, izhod iz zavoda s spremstvom pooblaščenega uradne osebe, prost izhod iz zavoda, delno ali popolno izrabo letnega dopusta ali letnega počitka zunaj zavoda, do sedem dni neplačanega dopusta ali letnega počitka in/ali dodatne ugodnosti znotraj zavoda (ZIKS, 77. člen, 1. odstavek), ki so mu lahko naknadno zaradi disciplinskih prestopkov tudi odvzete. Z dosegom uspehov si lahko tako zagotovi, da že med prestajanjem kazni določen čas preživlja v okviru svojega doma.

Možna je sicer tudi prekinitev prestajanja zaporne kazni na prošnjo obsojenca ali njegovih ožjih družinskih članov v primeru hujše bolezni ožjega družinskega člana, ki nujno potrebuje obsojenčevo pomoč ali v primeru njegove smrti. Prav tako se prestajanje kazni lahko prekine v primeru, da mora obsojenec poskrbeti za varstvo in vzgojo otrok, ali če so se bistveno poslabšale bivanjske razmere njegove družine (o tem odloča CSD). Prestajanje kazni se lahko prekine v primeru, da je na prestajanje kazni obsojena tudi oseba, s katero je obsojenec v zakonski zvezi ali kateri drugi življenjski skupnosti, ki je po predpisih o zakonski zvezi in družinskih razmerjih izenačena z zakonsko zvezo v pravnih posledicah in v tem primeru nihče ne more poskrbeti za otroke. Dodatno možnost za prekinitev kazni imajo obsojenke, v primeru

nosečnosti (ko do poroda ni več kot 5 mesecev), ali če imajo otroka, ki je star manj kot dve leti in prekinitve zahtevajo posebni zdravstveni, socialni ali drugi razlogi, zaradi katerih mora mati skrbeti zanj (ZIKS, člen 82. 1. odstavek). Vse te možnosti za prekinitve opozarjajo na pomembnost vloge posameznika v svojem družinskem okolju in mu dajejo določeno veljavo.

1.2 Vpliv prestajanja zaporne kazni na družinske člane obsojenca

Veliko je že napisanega o družinah in problemih, s katerimi se soočajo tekom svoje življenjske dobe. Vedno več je tudi raziskovanja družinskega življenja in pogostejših problematikah, s katerimi se soočajo, kot tudi dela z družino kot malo skupino. Vedno več je sprejemanja in spreminjanja definicije ter razumevanja družine. Pojem družina dobiva nove razsežnosti, saj si pod tem pojmom predstavljamo tudi razširjene, istospolne, enostarševske ... družine, ne več le tradicionalne družine, ki jo sestavljajo mati, oče in otroci (Švab, 2006, str. 63).

Ličen (1995, str. 5) družino recimo opredeljuje kot »osnovno institucijo zasebnega življenja, kjer se oblikuje za ljudi večina pomembnih razmerij. Je socialna skupina, v katero smo stalno in dolgotrajno vključeni«, Čačinovič Vogrinčič (1992, str. 397) pa je družino opredelila kot prvi socialni sistem, v katerem otrok živi in ki s svojimi značilnostmi nanj vpliva na vseh stopnjah njegovega razvoja. Dodaja še, da si otrok svojih starših ne more izbrati, vendar mu ne preostane drugega, kot da ponotranji svet, ki mu ga določajo pomembni drugi.

V Družinskem zakoniku, ki je osnova na področju Slovenske zakonodaje v zvezi z družinskim življenjem in služi kot osnova vsem našim, z družino povezanim zakonom, je družina opredeljena kot »življenjska skupnost otroka, ne glede na starost otroka, z obema ali enim od staršev ali z drugo odraslo osebo, če ta skrbi za otroka in ima po tem zakoniku do otroka določene obveznosti in pravice« (Družinski zakonik, 2. člen, 2017). Z vidika diplomskega dela je pomembno še, kako družinske člane opredeljuje Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij. Po tam zapisani definiciji so to »zakonec, oziroma oseba, s katero oseba, zoper katero se izvršuje kazenska sankcija, živi v življenjski skupnosti, ki je po predpisih o zakonski zvezi in družinskih razmerjih v pravnih posledicah izenačena z zakonsko zvezo, oseba, s katero je oseba, zoper

katero se izvršuje kazenska sankcija, v partnerski zvezi po zakonu, ki ureja partnerske zveze, sorodnik v ravni črti, sorodnik v stranski črti do drugega kolena, posvojenec, posvojitelj, očim, mačeha, pastorek in pastorka» (ZIKS, 10. člen, 2000).

Vendar pa so kljub temu določene družine še vedno stigmatizirane, spregledane in odrinjene na rob družbe, veljajo za tabu temo ter posledično pogosto ne prejmejo ustrezne, vendar nujno potrebne pomoči. Ene izmed teh so družine storilcev kaznivih dejanj, ki so bili obsojeni na prestajanje zaporne kazni. Te družine niso homogena skupina, saj njihove starosti, spol, etičnost in seksualnost variirajo, zaradi česar tudi pristopi za pomoč ne morejo biti homogeni. Niso namreč samo obsojenci tisti, ki trpijo posledice prestajanja kazni, fizične izločitve iz družine ter stigmatizacije, občutne so tudi posledice, ki jih ima to na njihove družinske člane, ki sicer ostajajo izven zidov zavoda za prestajanje kazni. Te se namreč srečujejo s posledicami sistema kaznovanja, vse od aretacije, sojenja, obtožbe pa do prestajanja kazni in odpusta njihovega družinskega člana, čemur pogosto v veliki meri podredijo svoje življenje.

V 32. členu Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij (v nadaljevanju ZIKS) je opredeljeno, da zbirka podatkov o posameznem obsojencu obsega tudi podatke o njegovih ožjih družinskih članih, kar zajema podatke, ki se nanašajo na njegovo družinsko razmerje, koliko družinskih članov sestavlja njegovo družino ter podatke o njihovi preskrbljenosti, njihove telefonske številke ter osebno ime, naslov stalnega oziroma začasnega prebivališča in starost (ZIKS, 32. člen 1. odstavek, 2000), ni pa določene pomoči, na katero bi se lahko oni obrnili v primeru stiske.

Ta definicija je pomembna, saj ZIKS določa, da je v času prestajanja kazni obsojencem potrebno omogočiti neomejeno dopisovanje s svojimi ožjimi družinskimi člani in pri tem zagotoviti tajnost pisem (ZIKS, 71. člen, 1. in 3. odstavek, 2000). Pregled pisemskih pošilk je upravičen le v primeru suma na pošiljanje ali prejemanje nedovoljenih stvari, odrediti pa ga mora direktor zavoda ali z njegove strani pooblaščen oseba (ZIKS, 72. člen, 1. in 2. odstavek, 2000). Obsojenci lahko v zavod prejemajo pakete, njihova pogostost pa je odvisna od vrste režima, v katerem prestajajo kazen (ZIKS, 76. člen, 1. do 4. odstavek, 2000). Poleg tega je uzakonjena pravica do obiskov s strani družinskih članov vsaj dvakrat tedensko (ZIKS, 73. člen, 1. odstavek, 2000), njihova nadzorovanost oziroma nenadzorovanost pa je odvisna od varnostne ocene obsojenca

in režima v katerem trenutno prestaja kazen, kar pa je odvisno od uspeha prevzgoje (ZIKS, 74. člen, 1. odstavek, 2000). Za obiske otrok imajo nekateri naši zapori otrokom prilagojene sobe za obiske, kjer se nahajajo tudi igrače, barvice, knjige in podobno. Obsojencem so vsaj dva dni na teden omogočeni telefonski klici oseb zunaj zavoda, njihova pogostost in trajanje pa so v zmožnostih reda, varnosti in discipline zavoda, pri tem pa stroške telefonskih pogovorov nosi obsojenec (75. člen, 1., 2. in 4. odstavek, 2000).

Družine, katerih član preživlja zaporno kazen, so sekundarno kaznovane. Čeprav niso družinski člani tisti, ki so storili kaznivo dejanje, so tudi sami stigmatizirani, odrinjeni na rob družbe, ožigosani, v nekaterih primerih pa pride tudi do tega, da ljudje njih označijo kot razlog, da je prišlo do kaznivega dejanja. Poleg tega trpijo tudi med opazovanjem svojega bližnjega med prestajanjem kazni, so dodatno ekonomsko obremenjeni, ker so prikrajšani za odraslo osebo, ki bi sicer lahko prispevala k preživljanju družine, čeprav niso legalno obsojeni in »svojo kazen« preživljajo v svojem lastnem zaporu, izven sten zavodov za prestajanje kazni.

Družine pomembno vplivajo na številne vidike življenja obsojenca. Primarna družina in način vzgoje so lahko ključni napovedovalci kriminalnega vedenja tekom življenja (Farrington, 2002, str. 131). Dejstvo, da je z odvzemom svobode pogosto povezana tudi izguba odnosov z bližnjimi, naj bi bil za obsojence najbolj boleč vidik prestajanja kazni zapora (Flanagan, 1980 v Murray, 2005, str. 442). Prav tako pa naj bi stiki z družinskimi člani nižali stopnjo in pogostost samopoškodb v zaporu (Liebling, 1992, str. 142).

Prestajanje zaporne kazni partnerja je lahko čustveno močno izčrpavajoče, praktično uničujoče. Pride do izgube dohodka, socialne izolacije, zahtevno je vzdrževati stike, pogosto pride do poslabšanja odnosov in dodatnih obremenitev pri skrbi za otroke, vse to pa sproži občutek izgube in brezupa (Ferraro, Johnson, Jorgensen, Bolton, 1983 v Murray, 2005, str. 444). Odvzem svobode lahko povzroči tudi selitve, ločitev, probleme v zvezi ter zdravstvene težave (McEnvoy 1999 v Murray, 2005, str. 444). Partnerji, ki ostanejo izven zaporov se soočijo s samohranilstvom v zelo ranljivem času (Peart in Asquith, 1992 v Murray, 2005, str. 444). Kljub vsem stiskam, s katerimi se ob dogajanju soočajo sami, pa je od njih pričakovano, da podpirajo partnerja, ki je v

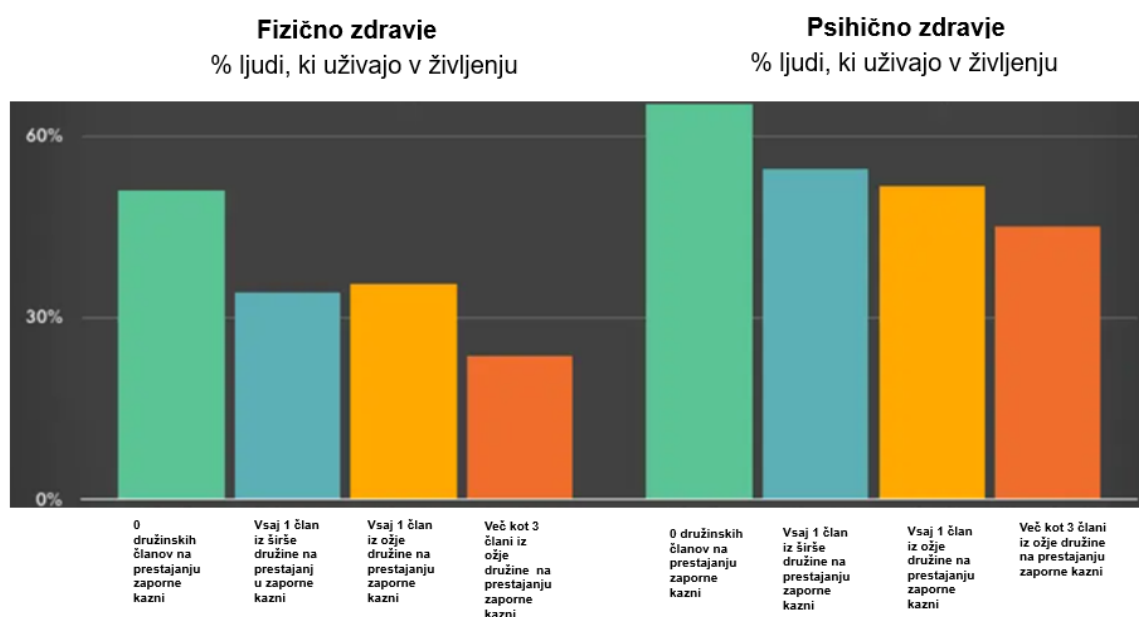
zaporu in skrbijo za otroke, ki so prav tako pod vplivom odvzema svobode enega od staršev. Ob tem lahko trpijo tudi zaradi pomanjkanja informacij glede zaporne kazni bližnjega ter procesov, ki spremljajo vsak kontakt in obisk obsojenca, dodatno pa je zapor zelo neprijazen kraj za družine (Ferraro, Johnson, Jorgensen, Bolton, 1983 v Murray, 2005, str. 444).

Pogosto je spregledano dejstvo, da prestajanje zaporne kazni terja svoj davek tako na ekonomskem kot na čustvenem in socialnem področju, pri čemer so ožji družinski člani obsojencev najbolj na udaru (Breen, 2008, str. 19). To avtor Breen imenuje tudi »nevidna kazen«, saj pri družinskih članih pogosto zbudi občutek, da so kaznovani za kaznivo dejanje, ki ga niso povzročili (Breen, 2008, str. 19). Ti tako postanejo »skrite« oziroma »pozabljene žrtve zločina« (Paylor in Smith, 1994, str. 131). Pogosto so namreč opaženi le, ko prestopijo prag zapora ob obisku obsojenca, ali ko le ta prestane kazen in se vrne k njim domov.

Učinek, ki ga ima prestajanje kazni na ostale družinske člane, je odvisen od številnih pomembnih dejavnikov. Posledice, ki jih ima prestajanje kazni zapora enega od družinskih članov, je zelo težko definirati in raziskovati, saj gre v številnih primerih za družine, ki so se soočale s številnimi izzivi še preden je prišlo do kaznivega dejanja, posledične obsodbe in odvzema svobode. V nekaterih primerih imata obsodba in prestajanje kazni zapora, ki pomenita izolacijo enega družinskega člana iz družine, pravzaprav nasproten, pozitiven učinek (Turney, Goodsell, 2018, str. 150), oziroma gre za kombinacijo pozitivnih in negativnih vplivov. Primer so družine, v katerih prihaja do zlorab in/ali pa je pogosta zloraba prepovedanih substanc (Smith, 2014, str. 187). V nekaterih primerih gre za zaprtje starša, ki zanemarja ostale družinske člane, je do njih nasilen in jih zlorablja. V tem primeru je odstranitev starša v njihovo korist, saj se s tem znebijo resnega dejavnika tveganja za sedanost in prihodnost. Za posameznike, ki so prej živeli v takšnem okolju, morda to celo poveča socialni kapital in zmanjša socialno obremenitev (Hagan, Dinovitzer, 1999, str. 123). Prav tako je marsikdaj šele odvzem svobode starša povod, da z družino stopijo v stik socialno varstveni zavodi ali razne organizacije, čeprav so se te družine, kot omenjeno prej, morda že dolgo časa borile z brezposelnostjo, ekonomskimi in stanovanjskimi problemi. Takšne socialne intervencije in podpora lahko na dolgi rok izboljšajo socialni in čustveni razvoj otroka ter zmanjšajo socialne obremenitve (Murray, 2005, str. 448).

Pomembno je poudariti, da so takšni primeri bolj izjema kot pravilo, je pa res, da je vse odvisno od medsebojnih družinskih odnosov, ki se prav tako pojavljajo v najrazličnejših oblikah. Hagan in Dinovitzer (1999, str. 125) trdita, da je odvzem svobode enega od staršev škodljiv tudi za družine, ki so sicer nefunkcionalne, saj bo zapor bolj verjetno še ena dodatna sestavina nefunkcionalnosti in ne ublažitev vseh že obstoječih težav družine.

Osebe z družinskim članom na prestajanju zaporne kazni redkeje omenjajo dobro psihično in fizično zdravje kot tisti, brez družinskih članov na prestajanju zaporne kazni

Slika 1: Primerjava psihičnega in fizičnega stanja oseb, ki imajo v zaporu družinskega člana iz širše družine, družinskega člana iz ožje družine ali več kot tri člane iz ožje družine (prevedeno po Widra, 2021).

Slika primerja psihično in fizično stanje oseb, ki imajo v zaporu družinskega člana iz širše družine, družinskega člana iz ožje družine ali več kot tri člane iz ožje družine. Pri tem vidimo, da se počutje tako na fizičnem kot na psihičnem nivoju slabša z vsako od kategorij. Najbolje se torej počutijo osebe brez družinskega člana na prestajanju kazni zopora, najslabše pa tiste, katerih trije ali več ožjih družinskih članov prestajajo zaporno kazen.

Dodatna sprememba, ki jo prestajanje kazni prinese za družino obsojenca, je tudi v zdravstvenem zavarovanju družinskih članov, ki ne morejo biti zavarovani po zaprtem članu, kar je opredeljeno v drugem odstavku 58. člena ZIKS-a (ZIKS, 62. člen, 2. odstavek, 2000) (izjema je otrok, ki skupaj z materjo biva v zavodu in njegovo zavarovanje ni urejeno drugače – novorojenček namreč lahko ostane pri mami v zavodu do dopolnitve drugega leta starosti, če za to obstajajo utemeljeni zdravstveni, socialni ali drugi razlogi, ali če bo mati v tem času prestala kazen (ZIKS, 58 člen, 2. odstavek, 2000)).

Na ekonomskem vidiku se odvzem svobode družinskega člana kaže preko finančnega stanja družine, saj družina ostane brez njegovega stalnega dohodka, pojavijo pa se lahko dodatni stroški povezani z raznimi zdravljenji in tretmaji, ki jih potrebuje zaprta oseba ali obiski v zavodu za prestajanje kazni (van de Weijer, Besemer, Dennison, 2021, str. 1). Zavodi za prestajanje kazni so namreč razporejeni po Sloveniji in pogosto se zgodi, da posamezniki kazen prestajajo razmeroma daleč od doma. Določeno ceno ima tako že sama pot do zavoda za prestajanje kazni zapora, ki je potrebna za obisk osebe na prestajanju kazni zapora ali njihov prevzem ob prostih izhodi. Tudi klici oseb izven zavoda so precej dragi in pogosto je njihovo financiranje na plečih oseb zunaj, saj osebe, ki jim je odvzeta svoboda, nimajo finančnega dohodka, ali pa je ta izredno nizek. Dodatno finančno obremenitev predstavljajo paketi, ki jih družinski člani pošiljajo zaprtim obsojencem, da bi jim zagotovili vse osnovne potrebščine in kakšen posladek, knjige, oblačila ... V zavodih so sicer manjše trgovine, vendar so cene zelo visoke, zato jim tudi surovine, ki so sicer tam dostopne, svojci pogosto raje kupijo v običajnih trgovinah zunaj in jim jih pošljejo v paketu. Zaradi izostanka prihodkov morajo namreč tudi njihove nakupe znotraj zavodov pogosto financirati družinski člani. Pri tem ni nujno, da ekonomske posledice občuti le ožja družina, saj se pogosto tudi ostali sorodniki čutijo dolžne podpreti družino v stiski (van de Weijer S. G. A., Besemer K. L., Dennison S. M., 2021, str. 1).

Kazenska kartoteka zmanjšuje možnosti za zaposlitev tudi, ko je določena kazen že prestana, saj trenutno marsikatera služba zahteva potrdilo o nekaznovanost. Seveda pridobitev zaposlitve močno ovira tudi stigma, ki se drži bivših obsojencev, zaradi katere jih marsikateri delodajalec ne želi zaposliti. Obsodba enega od staršev močno potencira tudi možnost za razhod oziroma ločitev staršev ter stopnjuje konflikte med

partnerji, ki sicer ostanejo skupaj. Prestajanje zaporne kazni povzroči velike spremembe glede starševstva in mentalnega zdravja vseh družinskih članov na splošno (Turney & Goodsell, 2018, str. 149).

1.3 Vpliv prestajanja zaporne kazni starša na otroka

Že leta 1987 je avtor Roger Shaw (Shaw, 1987 v Murray, 2005, str. 443) zapisal, da je lahko posledica ignoriranja učinka prestajanja zaporne kazni na otroke soočanje z možnostjo kaznovanja nedolžnih žrtev, zanemarjanje resno ogrožene skupine in povečanje možnosti za morebitno kaznivo dejanje v naslednji generaciji. Le ti namreč pogosto spremljajo odhod in fizično odsotnost starša na zaporno kazen, odnos in ohranjanje stikov z njim se popolnoma spremenita, hkrati pa morajo živeti s stigmo, ki spremlja storilce kaznivih dejanj in njihove bližnje. Vsi ti učinki se na otrocih kažejo na zelo različne načine, od vedenjskih in psihičnih motenj do razvoja raznih fizičnih bolezni.

Raziskave so pokazale, da ima negativne učinke na otroke že njihovo izpostavljanje aretaciji in »popravljalnim« institucijam. Spremembe v družinski in bivalni strukturi lahko za otroke pomenijo tudi menjavo šol ali sosesk (Comfort, 2009 v Gaston 2016, str. 1059) in s tem povezanim spreminjanjem socialnih mrež ter prijateljev, kar je za otroke lahko zelo stresna izkušnja. Prav tako so lahko za otroke izredno velik dejavnik stresa obiski starša v zaporu, zaradi česar se ti včasih izkažejo za bolj problematične kot za pozitivne (Smith, 2014, 191).

Otrokom, ki trpijo zaradi učinkov prestajanja zaporne kazni starša, so avtorji nadeli različna poimenovanja. Imenujejo jih »sirote pravičnosti« (Shaw, 1992, str. v Murray, 2005, str. 446), »pozabljene žrtve zločina« (Matthews, 1983 v Murray, 2005, str. 446) in »Pepelke penologije« (Shaw, 1987, v Murray, 2005, str. 446). Odsotnost starša zaradi povzročitve kaznivega dejanja in posledične obsodbe ter prestajanja kazni lahko namreč na otroke vpliva na številne različne načine. Otroci obsojencev se lahko soočajo z depresijo, hiperaktivnostjo, agresivnim vedenjem, regresijo, oklepajočim vedenjem, s težavami s spanjem ali prehranjevanjem, begom, izostajanjem iz šole in slabimi ocenami (Boswell, Wedge, 2002 v Murray, 2005, str. 446).

Prestajanje zaporne kazni starša je pogosto povezano z nižjim družinskim dohodkom, njegovo nižjo izobrazbo, nizkim socialnoekonomskim statusom in slabšim zdravjem, predvsem mentalnim zdravjem ali depresijo, pomanjkanjem discipline pri vzgoji in posledično s težavami z odklonskim vedenjem otroka (Kjellstrand in Eddy, 2011, str. 1). To je tudi razlog, da je posledice prestajanja zaporne kazni starša težko izolirano raziskovati, saj v številnih primerih na stanje družine in razvoj otrok morda celo močnejše vplivajo kriminaliteta starša, njegove mentalne bolezni in drugi dejavniki tveganja iz okolja (Murray, Farrington, 2008, str. 163).

Izločitev starša (ali drugega ožjega družinskega člana) zaradi prestajanja zaporne kazni lahko označimo kot travmatično izkušnjo, ki v otrokovem doživljanju postane osrednja mentalna vsebina v psihični strukturi. To lahko globoko zaznamuje vsa nadaljnja dojetanja in doživljanja okolice, katerih posledice je lahko zapletanje v stare že poznane travme in bolečine, ki se pogosto pojavljajo predvsem v odnosih z drugimi, prav tako pa tudi v privatnem, osebnem življenju. Pri tem gre za nezavedni proces, izven našega nadzora, kar še povečuje njegovo travmatičnost (Gostečnik, 2004, 513). Tako kot za družino tudi za travmo obstajajo številne definicije. Ameriška agencija The Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA, 2014a, str. 7) jo opredeljuje kot »individualna travma izvira iz dogodkov ali vrste dogodkov ali okoliščin, ki jih je posameznik doživel kot telesno ali čustveno škodljive ali življenjsko ogrožajoče in ki imajo trajne obremenjujoče učinke na njegovo delovanje ter duševno, fizično, socialno, čustveno ali duhovno blagostanje.« Posebej negativni in dolgoročni učinki na telesno in duševno zdravje ter različne vidike delovanja imajo obremenjujoče izkušnje, ki jih otrok doživi v otroštvu (tekem prvih 18 let življenja), s poudarkom na tistih, ki jih doživi znotraj primarne družine. Posledice travm so lahko preoblikovanje osebnosti, prepričanj, duhovnosti in razumevanja smisla ter pomena življenja, vplivajo pa na potek posameznikovega življenja in so lahko razlog za večgeneracijske posledice (Cvetek, 2009, str. 11). Razvoj lahko otrok doseže samo v odnosih, saj se preko razvoja mehanizma navezanosti razvija tudi organska struktura njegovih možganov, sploh delov, ključnih za integracijo izkustva oziroma integracijo telesnih stanj, pomena, zunanjih dražljajev in reaktivnosti telesa (Kompan Erzar, 2006, str. 137).

Še eno izmed področij, ki ga prestajanje kazni zapora starše prizadene, je skrb in spremljanje otroka (Murray, Farrington, Sekol, Olsen, 2010, str. 11). Prav tako so ti otroci pogostejše izpostavljeni zlorabi drog s strani staršev, revščini, fizičnim in psihičnim zlorabam in zanemarjanju (Murray, Farrington, Sekol, Olsen, 2010, str. 58). Ločitev starša in otroka povzroči motnje v otrokovi navezanosti na starše in kasneje vpliva na navezanost tudi na druge njegove bližnje (Murray, Farrington, Sekol, Olsen, 2010, str. 12). Življenjski stresorji lahko povečujejo negativne učinke in povzročajo napade ali poskuse pobega otrok od razloga za njihovo odklonilnost. Iz istega razloga se morda poslužujejo nelegitimnih sredstev za doseganje svojih ciljev ali prepovedanih drog za obvladovanje negativnih učinkov (Murray, Farrington, Sekol, Olsen, 2010, str. 12).

Avtorji Murray, Farrington, Sekol in Olsen kazni (2010, str. 12) so ob pregledu šestnajstih študij učinkov prestajanja kazni staršev prišli do rezultata, da so njihovi otroci dvakrat bolj izpostavljeni nevarnosti antisocialnosti in slabšega mentalnega zdravja, hkrati pa ne moramo z gotovostjo trditi, da je le to posledica zgolj odsotnosti starša zaradi prestajanja zaporne.

Posledice, ki jih na otroka pusti prestajanje kazni zapora starša, se močno razlikujejo od otroka do otroka. Predvsem je pomembno, kateri izmed staršev je zaprt ter katerega spola in starosti je otrok (Besemer, van der Geest, Murray, Bijleveld, & Farrington, 2011 v Gaston 2016, str. 1060). Raziskave kažejo, da so posledice hujše pri otrocih, ki so prej živeli skupaj z zdaj zaprtim staršem. Prav tako naj bi več posledic čutili otroci iz družin, za katere ni bilo možno predvidevati, da bo kdo od staršev pristal v zaporu (Turney & Goodsell, 2018, str. 155). Izrednega pomena je odziv in vedenje drugega starša ali skrbnika otroka, ob nastopu zaporne kazni otrokovega bližnjega. Ti si namreč pogosto izmislijo zgodbe o tem, kje je njegov starš, ali pa se izogibajo pogovoru na to temo z mislijo, da bodo tako zaščitili otroka. Prav nasprotno lahko to otroka še dodatno zmede in mu povzroča številne skrbi. Eventualno otrok izve resnico, kar pa ima lahko še hujše destruktivne učinke.

Avtorici Turney in Goodsell navajata, da na otrokovo blagostanje v sklopu starševske odsotnosti zaradi prestajanja zaporne kazni vplivajo predvsem njegova fizična odsotnost, travma, ki je posledica postopka obtožbe ter stigma, ki spremlja prestajanje

kazni zapora. Trdita, da ti vplivajo na štiri vidike otrokovega dobrega počutja – na njegovo obnašanje, izobrazbo, zdravje ter deprivacijo (Turney & Goodsell, 2018, str. 147).

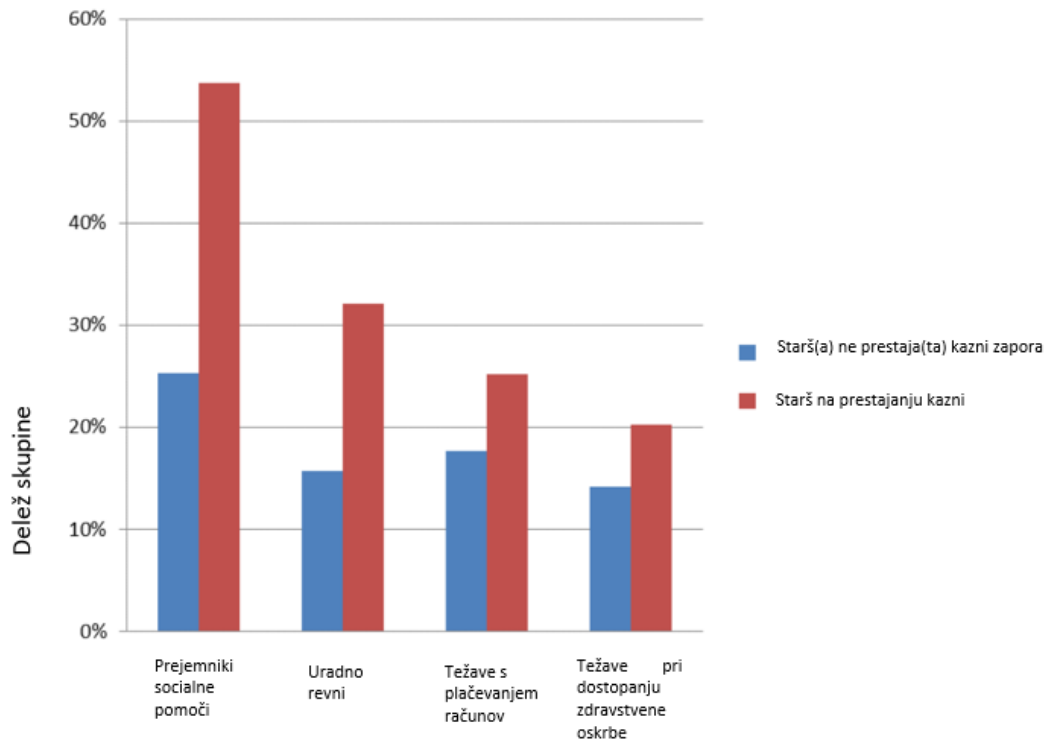
Nasloviti je potrebno tudi razlike med odsotnostjo očeta ali mame zaradi prestajanja kazni zapora. Odsotnost matere naj bi imela večje vpliv, saj je pogostejša posledica le te večja družinska nestabilnost, kot če je odsoten oče. Razlog za to je že v sami nastanitvi otrok. Če je namreč oče tisti, ki prestaja kazen, otroci običajno ostanejo pri mami. Če pa kazen prestaja mati, se otroci pogosto srečajo že s številnimi nastanitvenimi spremembami – v tem primeru večkrat primarni dom zamenjajo za rejništvo, ali živijo pri sorodnikih. Po drugi strani pa lahko odsotnost očeta predstavlja večje tveganje za padec ekonomskega statusa družine, kar ima direktne posledice na otrokovo materialno preskrbljenost. Kot načine pomoči, ki bi preprečili ali zmanjševali oddaljevanje otrok od staršev v zavodu za prestajanje kazni predlagata programe, ki bi ohranili starševske odnose, izboljšali družinski ekonomski status in zdravili uporabo drog s strani staršev (Turney & Goodsell, 2018, str. 147, 151).

Najbolj očitne posledice prestajanja zaporne kazni starša se kažejo v obnašanju otroka. Rezultati več raziskav izpostavljajo, da ti otroci pogostejše razvijejo vedenje, ki zahteva veliko pozornosti ali vedenje, ki je agresivno in povezano z uničevanjem dobrin ter udeleževanjem v pretepih. Raziskave, ki so jih ne dolgo nazaj izvedli v Ameriki, kažejo, da imajo otroci, katerih starši prestajajo zaporno kazen, več težav tekom šolanja. Te se kažejo predvsem v obliki pogostejših izostankov, slabšem učnem uspehu in nižji doseženi stopnji izobrazbe. Med drugim to poveča tudi možnosti za ponavljanje razreda, premestitev na šolo za otroke s posebnimi potrebami ali izključitev (Turney & Goodsell, 2018, str. 151-152). Na doživljanje prestajanja kazni močno vpliva tudi stres, ki ga te spremembe in obtožbe povzročajo na vse okrog obsojenca.

V kontekstu odsotnosti starša zaradi prestajanja kazni zapora se kažejo učinki tudi na otrokovo fizično zdravje. Ti naj bi se poznali predvsem v razvoju astme ali migrene, pretirani debelosti, povišanem holesterolu ter splošnem slabšem zdravstvenem stanju (Turney & Goodsell, 2018, str. 152). Prav tako se poveča možnost za razvoj ADD ali ADHD, bronhitis ali emfizem, težave s kostmi, sklepi ali mišicami ter posttravmatsko stresno motnjo (Turney, 2014 v van de Weijer S. G. A., Besemer K. L., Dennison S.

M., 2021, str. 2). Intenzivnost in kompleksnost bioloških, čustvenih, kognitivnih in vedenjskih težav lahko pojasnimo z zgodovino travmatičnih izkušenj, v našem primeru soočanju z obsodbo in prestajanjem kazni njihovih staršev. Otroci, ki imajo zgodovino travmatskih izkušenj, imajo manjšo zmožnost reguliranja svojega fiziološkega vznemirjanja, njihova telesa in možgani so v stanju visoke reaktivnosti na vse, kar potencialno ocenijo kot ogrožajoče, tudi kadar se nahajajo v sicer varnem okolju, njihovi utrjeni vzorci odzivanja pa so boj, beg in zamrznitev. Odklonsko vedenje teh otrok pogosto ni razumljeno kot posledica travme, posledično pa so ti otroci označeni kot problematični, moteči, sovražni in nemotivirani. Temu sledijo razne diagnoze, ki zakrijejo ključen vzrok težav, kar je razlog, da otroci ne dobijo potrebne podpore in pomoči, kar vodi v še potencirane frustracije in neuspehe (Streeck-Fisher in van der Kolk, 2000).

Družine zapornikov lahko predstavljajo pomemben vir socialnega kapitala in pomoči zapornikom ter s tem zmanjšujejo možnost ponovne storitve zločina (Codd in Mills, 2008, str. 19). Pomembno se je zavedati, da družine lahko igrajo pomembno vlogo pri zmanjševanju možnosti ponovitve zločina in obvladovanju kršiteljev, vendar pa ne smemo dodatno obremenjevati družin z dodatnimi odgovornostmi, brez da bi jim ob tem nudili ustrezno podporo (Codd in Mills, 2008, str. 20).

Slika 2: Primerjava finančne stabilnosti in socialnega statusa otrok, katerih starši ne prestajajo zaporne kazni in otrok, katerih starš(a) prestaja(ta) zaporno kazen (prevedeno po Carter, A. in McCarthy, B. (bd))

Slika prikazuje primerjavo finančne stabilnosti in socialnega statusa otrok, katerih starši ne prestajajo zaporne kazni in otrok, katerih starš(a) prestaja(ta) zaporno kazen. Iz grafa je razvidno, da so otroci z vsaj enim od staršev veliko bolj socialno ogroženi v vseh primerjanih pogledih.

Programi pomoči bi v odgovor na vse zapisano morali naslavljalati socialne probleme, s katerimi se družine in še posebej otroci srečajo pred, med in po prestani kazni zapora, s posebno pozornostjo na odnosih, sostarševstvu, ekonomskemu stanju in zlorabljanju substanc (Turney & Goodsell, 2018, str. 155).

1.4 Sodelovanje s centri za socialno delo

Centri za socialno delo so nekakšen vezni člen med strokovnimi delavci v samem zavodu za prestajanje zaporne kazni, obsojencem in njegovimi družinskimi člani.

Centrom za socialno delo pomoč osebi, ki je v kazenskem postopku in med postopkom ter njegovi družini, narekuje Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo Centri za socialno delo (v nadaljevanju CSD). Pri tem naj bi šlo za nudenje pomoči in podpore odrasli osebi med in po prestajanju kazni, prav tako pa naj bi bili v teh obdobjih na voljo njegovim družinskim članom. V namen odložitve izvršbe in prekinitve prestajanja zaporne kazni se tako lahko strokovni delavec pogovori z družinskimi člani obsojenca in preveri razloge za odložitev izvršitve zaporne kazni ter jih seznani z zakonskimi možnostmi, vendar pa mora v primeru, da pobude ni vložil obsojenec, predhodno pridobiti njegovo dovoljenje. Strokovni delavec lahko v bazi preveri, če je bil obsojenec ali njegova družina predhodno že obravnavan na CSD, ali pa družino obišče na domu in preuči okoliščine (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD 2023, str. 141, 142).

V sodelovanju s CSD lahko strokovni delavec zavoda za prestajanje kazni pridobi podatke obsojenca in njegovih družinskih članov iz uradnih evidenc. Strokovni delavec se lahko pogovori z vsemi družinskimi člani in pri tem ugotavlja sposobnosti družine, da se le-ta prilagodi na odsotnost člana, ki je obsojen. Še posebno pozornost tukaj namenijo obsojenim materam z otroki. Družinskim članom strokovni delavec predstavi možnost vključitve v storitve. Če je potrebno, ureja rejništvo ali skrbništvo. Lahko se vzpostavi tudi dejavno sodelovanje pri izdelavi obsojenčevega osebnega načrta po metodologiji individualnega načrtovanja in z vključevanjem vseh vidikov obsojenčevega življenja (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD 2023, str. 143 - 145).

Ob odpustu strokovni delavci CSD nudijo pomoč obsojencu. Na odpust in vrnitev v domače okolje ga pripravijo z obiskom v zavodu najmanj tri mesece pred odpustom. Ob tem obisku se pogovorijo o njegovih načrtih glede prihodnosti po odpustu in skupaj z njim pripravijo osebni načrt življenja po odpustu. Strokovni delavec uporabniku predstavi možne storitve in programe na CSD in v mreži, ki je na razpolago. Po potrebi v sodelovanje vključi dobrodelne in druge organizacije ter službe za zagotavljanje oblik pomoči. O vrnitvi obsojenca se pogovori tudi z družinskimi člani. Po potrebi se vključi tudi v storitev za pomoč družini za dom, katere namen je nuditi pomoč pri soočanju s ponovnim prilagajanjem družinskih članov (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD 2023, str. 146, 147).

Če pa gre za obravnavo mladoletnika v kazenskem postopku ali v postopku o prekršku, je nujno opravilo socialnega delavca preučitev zahtevka tožilca ali obvestila sodišča. Pomembna je vzpostavitev delovnega odnosa ter ob tem ocena mladoletnikove odgovornosti in zrelosti ter raziskati, kako sprejema trenutni položaj. Prav tako se je z mladoletnikom pomembno pogovoriti in ga pripraviti na obravnavo (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD 2023, str. 110-112).

2 FORMULACIJA PROBLEMA

V svoji diplomski nalogi sem preverjala, kako družinski člani doživljajo obsodbe in prestajanje zaporne kazni svojega bližnjega. Pri tem me je zanimalo, kako oni sami doživljajo prestajanje zaporne kazni bližnje osebe, kakšne posledice ima to na družinsko dinamiko in odnose, kaj bi družinski člani obsojenca potrebovali oziroma bi si želeli, da bi jim bilo ob soočanju z dogajanjem lažje in kakšne oblike pomoči in podpore so si želeli oziroma si želijo na katerikoli stopnji prestajanja zaporne kazni bližnjega.

Zaradi obsežnosti raziskovane tematike sem oblikovala štiri strnjena raziskovalna vprašanja, iz katerih sem nato oblikovala podvprašanja. Raziskovalna vprašanja, na katera sem želela odgovoriti z izvedeno raziskavo:

1. Kako prestajanje kazni doživljajo družinski člani obsojenca?
2. Kakšne posledice ima prestajanje kazni zavora družinskega člana na njegovo družino?
3. Kaj bi družinski člani obsojenca potrebovali?
4. Kakšno obliko pomoči in podpore bi si družinski člani obsojencev želeli?

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava učinkov prestajanja zaporne kazni na družinske člane obsojenca je kvalitativnega tipa, saj so podlaga za raziskovanje besedni opisi izkušenj, stališč, mnenj in odnosov udeležencev, ki so bili pridobljeni tekom izvedenih intervjujev.

3.2 Viri podatkov in merski instrument

Za pridobivanje podatkov sem uporabila metodo spraševanja, natančneje individualen polstrukturiran nestandardiziran intervju z vprašanji odprtega tipa, ki sem jim tekom samega pogovora postavljala relevantna podvprašanja. Obsega 10 vprašanj odprtega tipa, združenih v dva vsebinska sklopa glede na njihovo osrednjo temo. Kot merski instrument sem uporabila smernice za intervju, saj si nisem želela popolnoma zaprtih vprašanj, temveč sem se želela čim bolj približati udeležencem. Vprašanja so preprosta, navezujejo pa se predvsem na doživljanje, čustva in spremembe, ki jih družinski člani doživljajo ob prestajanju kazni svojega družinskega člana. Vir podatkov predstavljajo tri osebe, ki imajo družinskega člana, ki mu je odvzeta prostost zaradi pripora ali zavora.

3.3 Populacija in vzorčenje

Populacijo predstavljajo vsi družinski člani obsojencev ali pripornikov, ki jim je bila v času izvajanja intervjujev odvzeta svoboda in so se nahajali v enem izmed zavodov za prestajanje kazni v Sloveniji. Neslučajnostni in priročen vzorec izvedene raziskave predstavljajo 3 osebe, ki so se same javile za sodelovanje v raziskavi. Na izpostavljene letake so se odzvale 4 osebe, ki so stopile v stik z mano preko na letakih napisanega elektronskega naslova. Ena izmed oseb je kasneje zaradi osebnih zadržkov glede teme odpovedala sodelovanje. Z ostalimi pripravljenimi za sodelovanje smo se dogovorili za čas telefonskega klica, preko katerih smo nato izvedli intervju. Skupno so bile v raziskavo vključene 3 osebe.

Tabela 1: Sorodstveno razmerje do osebe, ki je storila kaznivo dejanje, za katero kaznivo dejanje je bila oseba obsojena in določeno trajanje zaporne kazni.

Oznaka intervjuja	Sorodstveno razmerje	Vrsta storjenega kaznivega dejanja	Trajanje določene zaporne kazni
A	Mati	Posedovanje in posredovanje pedofilskih vsebin	3 mesece
B	Partnerka	Spolna zloraba otroka	5,5 let
C	Oče	Umor iz malomarnosti	4,5 let

3.4 Zbiranje podatkov

Celotno pridobivanje sodelujočih v raziskavi je bilo zelo dolgotrajno. Za soglasje za sodelovanje z Zavodi za prestajanje kazni sem Generalni urad Republike Slovenije zaprosila 28. 2. 2023. Le to sem v odgovoru prejela 20. 3. 2023. K sodelovanju v raziskavi sem družinske člane obsojencev povabila preko za ta namen izdelanih letakov z elektronskim naslovom, izdelanim za namen raziskave, ki sem ga strokovnim delavcem posredovala preko elektronskega naslova, ti pa so jih nato natisnili in razdelili obsojencem ter ga razstavili v sobi za obiske. Ti letaki so bili na voljo v Zavodu za prestajanje kazni Ig, Zavodu za prestajanje kazni Ljubljana, Zavodu za prestajanje kazni Dob, Zavodu za prestajanje kazni Celje in Zavodu za prestajanje kazni Maribor. Za sodelovanje v raziskavi so se odločili svojci zapornikov in pripornikov iz dveh zavodov za prestajanje kazni zapora.

Prvi sogovorniki, ki so bili pripravljeni na sodelovanje, so se javili dva meseca po pridobljenem soglasju s strani Generalnega urada. Celoten postopek pridobivanja podatkov je tako potekal od maja do oktobra 2023.

V raziskavi so sodelovali trije udeleženci, od tega 1 moški in 2 ženski. Prvi pogovor je potekal 40 minut, drugi 96 minut ter tretji 63 minut.

Intervjuji so potekali preko telefonskega klica, saj je bila ta opcija sogovornikom najprijetnejša. Vse pogovore sem snemala za namen kasnejšega dobesečnega

zapisa. Glede snemanja sem udeležence obvestila na začetku intervjuja, snemanje pa sem izvedla s pomočjo aplikacije Snemalnik zvoka na mobilnem telefonu.

3.5 Obdelava in analiza podatkov

Uporabila sem kvalitativno obdelavo podatkov, saj sem pridobila odgovore v obliki daljših besednih opisov.

Raziskovalna vprašanja, na katera sem želela odgovoriti, so:

1. Kako prestajanje kazni doživljajo družinski člani obsojenca?
2. Kakšne posledice ima prestajanje kazni zapora družinskega člana na njegovo družino?
3. Kaj bi družinski člani obsojenca potrebovali?
4. Kakšno obliko pomoči in podpore bi si družinski člani obsojencev želeli?

Pridobljene zvočne posnetke sem na računalnik dobesedno zapisala kot transkripte, v skladu z narečji in ostalimi govornimi posebnostmi posameznika. Transkripti so na voljo v osebni arhivu avtorice. Z namenom ohranjanja anonimnosti, sem udeležence označila po zaporednih črkah abecede – A, B, C. V nadaljevanju sem vsako posamezno izjavo označila s številko izjave, tako je prva izjava matere označena s kodo A1, druga njena izjava s kodo A2 in tako dalje.

Iz istega razloga ohranjanja anonimnosti sem v intervjujih omenjena imena zapisovala le s prvo črko posameznega imena.

Najprej sem zapise uredila in jim znotraj posameznega zapisa določila kode. Nato sem jih najprej odprto kodirala ter na podlagi tega definirala relevantne pojme in kategorije. Nato sem podatke še osno kodirala in na ta način vzpostavila odnose znotraj določene kategorije (Mesec, 1997, str. 23).

Raziskava, ki sem jo izvedla za namen pridobivanja podatkov za diplomsko delo, je eksplorativna, saj sem se seznanila z nekaterimi osnovnimi značilnostmi področja problematike vplivov prestajanja zaporne kazni na družinske člane obsojenca, poskusila opredeliti njih in njihove osnovne značilnosti, jih definirati ter poiskati njihove

sestavne dele. Sledila je še analiza značilnosti pojmov in kategorij (Mesec, 2009, str. 80).

Tabela 2: Primer odprtega kodiranja.

KODA	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
A23	razn tista ena ura na tedn in vsak dan prek telefona k je klicu pa tko.	Tedenski telefonski klici	ugodnosti		Življenje znotraj Zavoda za prestajan je kazni zapora
A24	Nismo mogli dobit telefona	Pridobivanje dokazov	Samoiniciativ no postopanje		Vpliv prestajan ja kazni bližnjega
A25	slike so najdl, tk da dokaze so mel	slike kot dokaz	posredovanj e policije		Storjeno kaznivo dejanje
A26	Vse kar smo se mi prtožil, predložil, vse so nam zavrln,	zavrnjene pritožbe	Samoiniciativ no postopanje		Vpliv prestajan ja kazni bližnjega

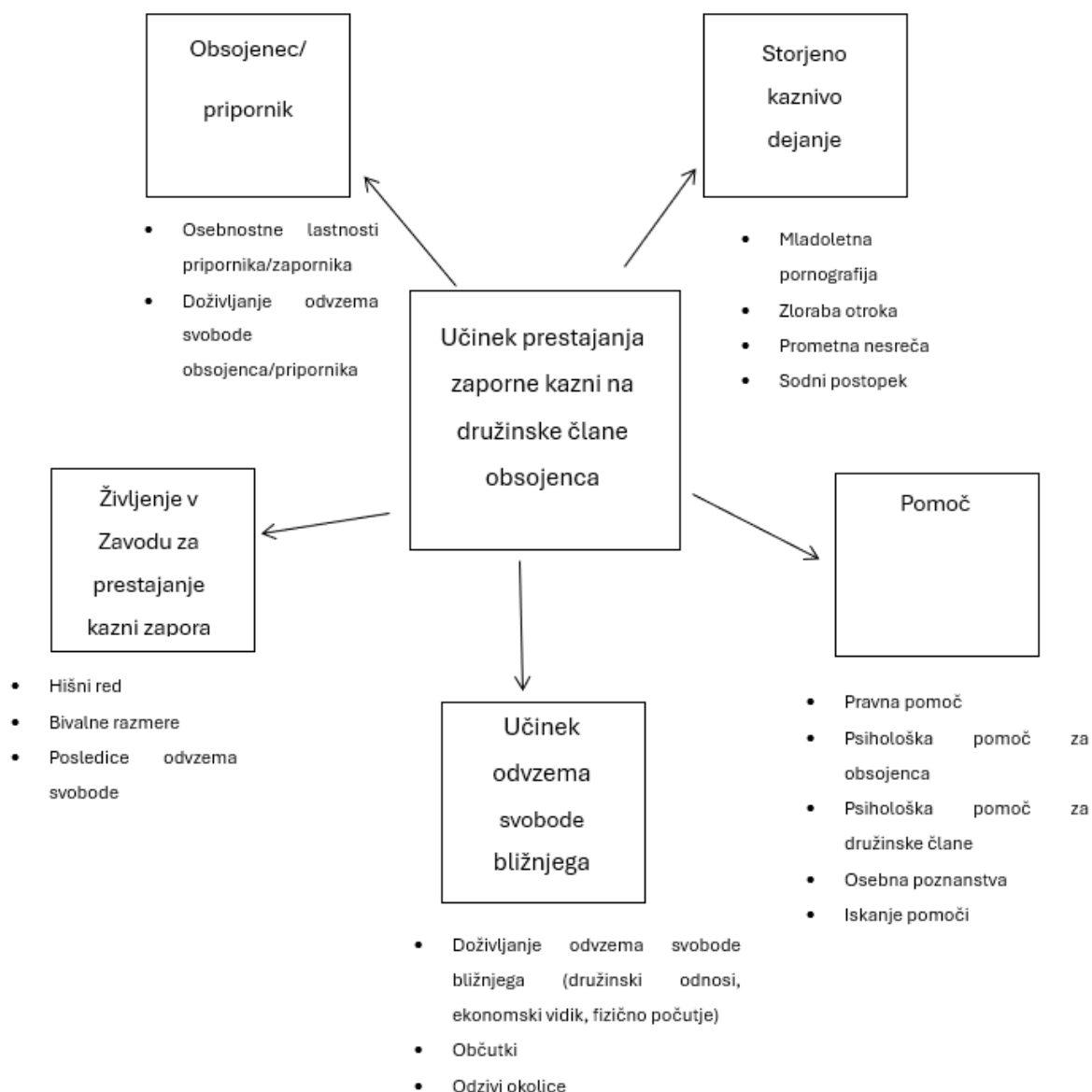
A27	poznam osebno, da so mi ble prjatlce nekje v mladosti al pa tko no	Pomoč osebnih poznanstev	Osebna poznanstva		pomoč
-----	---	--------------------------------	----------------------	--	-------

V naslednjem koraku sem izpisala vse teme, jih razdelila na kategorije in njih naprej na podkategorije, zapisom pa dodala pojme, ki sodijo v isti vsebinski sklop in njihove oznake.

Rezultate sem obdelala na način utemeljene oziroma poskusne teorije in povezovala pridobljene rezultate s teorijo (Mesec, 1997, str. 15). Pri tem sem izjave označila s poševnim tiskom in narekovaji, kodo posamezne izjave pa sem pri vsaki izmed njih zapisala v oklepaju.

4 REZULTATI

Rezultate predstavljam v petih podpoglavjih: Obsojenec/pripornik, Storjeno kaznivo dejanje, Življenje v Zavodu za prestajanje kazni zapora, Učinek odvzema svobode bližnjega in Pomoč.

Slika 3: Kategorije 2. in 3. reda.

4.1 Obsojenec/pripornik

Obsojenec/pripornik zajema kategoriji Osebnostne lastnosti obsojenca/pripornika in Doživljanje odvzema svobode obsojenca/pripornika.

4.1.1 Osebnostne lastnosti obsojenca/pripornika

Osebnostne lastnosti obsojenca/pripornika zajemajo podatke o njihovi starosti – ta se giblje od 18. do 51. leta. Intervjuvane osebe so v odnosu do njih v različnih družinskih razmerjih, govorila sem z očetom zapornika, materjo pripornika in partnerko pripornika. Vsi intervjuvani so o svojih družinskih članih, ki jim je odvzeta svoboda, govorili ljubeče, mama pripornika pa je povedala še, da ima le ta diagnosticirano slabše razumevanje navodil, je pogosto neroden, prav tako je pogosto doživljal zbadanje sošolcev. Partnerka je o svojem partnerju v priporu povedala, da je nekonflikten, hkrati pa zelo močna oseba in da ima svojo hči, ki naj bi jo glede na obtožbe zlorabil, zelo rad.

4.1.2 Doživljanje odvzema svobode obsojenca/pripornika.

Doživljanje odvzema svobode s strani obsojenca/pripornika so intervjuvani opisali kot stresno predvsem na samem začetku odvzema svobode: »*Tko da nekaj na začetku je mel neki problemov* (B187)«, kasneje naj bi za njih postalo bolj vzdržno: »*Zdj pa, res ni konfliktn človek in se zlo no, kr nekaj se je postavu na noge* (B188)«. Kljub temu pa prestajanja zaporne kazni ne doživljajo kot možnost za preoblikovanje, prej kot možnost za nazadovanje ali stagniranje. Občasno med stanovalci Zavoda za prestajanje kazni zopora vlada celo prijetno, veselo vzdušje.

4.2 Storjeno kaznivo dejanje

Storjeno kaznivo dejanje vključuje kategorije Mladoletna pornografija, Prometna nesreča, Zloraba otroka in Sodni postopek. Prve tri kategorije so direktno povezane z zločini zaradi katerih je omenjenim odvzeta prostost.

4.2.1 Mladoletna pornografija

Prvemu priporniku, o katerem je v intervjuju govorila njegova mama, je bila prostost odvzeta, ker naj bi posedoval in posredoval (sam sebi preko Dropboxa) fotografije mladoletne pornografije. Glede podobnega dejanja je bil opozorjen že eno leto prej, tokrat pa je prišlo do ponovitve dogodka, zaradi česar se je na domu oglasila policija, mu zasegla telefon in ga odpeljala v pripor. Spolnost je v intervjuju omenjena kot tabu tema, prav tako pa je izpostavljeno pomanjkanje znanja o resnosti kaznivega dejanja

in ne zavedanju možnih posledic ob gledanju fotografij mladoletne pornografije. V tem primeru so kot dokaz služile številne najdene fotografije na zaplenjenem telefonu.

4.2.2 Zloraba otroka

Drugo storjeno kaznivo dejanje opisano v intervjuju je zloraba deklice storjena s strani njenega očeta. Po besedah intervjuvane partnerke pripornika naj bi šlo za lažne prijave s strani bivše partnerke.

4.2.3 Prometna nesreča

Tretje omenjeno kaznivo dejanje je prometna nesreča. Oče obsojenca, ki naj bi povzročil prometno nesrečo s smrtnim izidom, je izpostavil tudi možnost sokrivde žrtve.

4.2.4 Sodni postopek

Vsi intervjuvani so veliko povedali o sodnem postopku, čez katerega so morali iti oziroma se z njim soočajo njihovi bližnji in so ga posledično od blizu doživeli tudi oni sami.

Ena od intervjuvank je povedala, da je bil razlog za pripor predvsem ugotovljena ponovitvena nevarnost, čeprav naj bi njen sin trdil, da ne gleda več mladoletne pornografije: *»On je reku, da on tega ni več počel, da ni več gledov, vsaj ne od teh otroških ane (A70)«*. Na njegovem odvzetem telefonu naj bi našli prepovedane fotografije *»Povedal, da so najdl neke slike gor, k niso primerne in to je to (A46)«*. Svetovano mu je bilo, da kaznivo dejanje prizna, intervjuvanka pa je izpostavila tudi, da meni, da je na odločitev sodišča vplivala sinova starost, saj je bil v času kaznivega dejanja mladoleten.

Omenjena so bila trajanja določenih kazni. Prvi je bil v priporu 3 mesece, trenutno pa je pogojno izpuščen, čeprav mu je bila za kaznivo dejanje zagrožena kazen od 6 mesecev do 8 let. Drugi je bil obsojen *»Pa so ga še obsodil na 5 let pa pol (B19)«*, vendar obsodba še ni pravnomočna, tako da je trenutno še v priporu, ne zaporu. Tretjemu pa grozi kazen v višini 4,5 let.

Intervjuvani so povedali, da je šlo v več primerih predvsem za splet okoliščin, da gre za lažne obsodbe ter izrazili razočaranje, ker po njihovem mnenju sodišča ne sodijo

pravično: »*Ne morem verjet, da se pravica na sodišču ne najde* (B17)«. Partnerka je o sojenju svojega partnerja v priporu povedala, da je zaprt brez dokazov, na podlagi lažnih pričanj svoje sestre in bivše partnerke.

V intervjujih je bilo pogosto omenjeno pomanjkanje dokazov za obsodbo: »*Ne more bit eden zaprt neki, če ni dokazov* (B114)«. Izpostavili so nepravičnost sodnega sistema: »*Sodni sistemi so zelo zelo nepravični no, bom tko rekla* (B28)« in da so se tekom sojenj srečali s številnimi sodnimi napakami »*No in tm so pol končno ugotovil, da so ble res sodne napake narjene* (B44)«. Tako je bila na primer ista sodnica dodeljena za prvotno sojenje primera in za presojanje za sodbo pritožbe na to sojenje. Intervjuvanec je izpostavil, da se je že tekom sojenja njegovemu sinu izgubila njegova kri, ki naj bi služila kot dokaz za (ne)vsebnost prepovedanih substanc v njegovem telesu in s tem dokazi, ki naj bi dokazovali njegovo krivdo: »*Ampak se je tista kri, k smo jo mi zahteval, da bi jo dal v pregled, zgubila* (C52)«. V tretjem intervjuju je bilo omenjeno tudi zaslišanje s strani kriminalistke, brez končanih potrebnih izpitov: »*Zaslišala ga je kriminalistka, ki ga sicer sploh še ne bi smela, je ne bi smela, ker je punca, ker še ni mela, je mela še 3 mesce do končnih izpitov, da bi ona lohka to opravlala* (B108)«. Ena izmed intervjuvank je povedala tudi: »*Ampak žou sodišče ne gleda vseh teh malenkosti k so jih nrdil, vseh teh napak v sodstvu ane* (B26)« in izrazila nezadovoljstvo s tožilstvom: »*Ampak pač tožilstvo molči* (B53)«. Izpostavljeno je bilo tudi počasno napredovanje postopkov na sodišču: »*Sodni mlini so tko počasni, ne vem, čakaš pol leta na en odgovor na pritožbo* (B191)«, »*Doma in k čakaš, k je on v priporu in mine tri dni in pol še en teden in se čaka na mnenje psihiatra 14 dni* (A30)«. Poleg tega so sogovorniki opozarjali na neupoštevanje nekaterih okoliščin, kot je ravnanje žrtve: »*In tega ni nobedn upoštevou, da se je ona brez luči pelala, ponoč* (C100)« in mnenja psihologa: »*Psiholog je tam napisou osem strani, da je vse uredi, ampak k ga je sodnica vprašala, če lohka garantira, da ne bo ponovil tega in je on reku, da tega ne more za nikogar trdit, da ne bo ponovil in so sam ta del citiral* (A124)«, »*Mi smo mel pol te zadeve, ampak tega našga, kt da ga ni* (C110)«.

4.3 Življenje v zavodu za prestajanje kazni zapora

Življenje v Zavodu za prestajanje kazni zapora sem razdelila na kategorije Hišni red, Bivalne razmere in Posledice odvzema svobode.

4.3.1 Hišni red

Hišni red omogoča napredovanje po režimih in pridobivanje ugodnosti za vzorne obsojence. Prav tako je obsojencem v zaporu omogočeno branje in izobraževanje: *»Tut tista šola je naredu, trgovska. Zdj hod na ekonomska, peta stopna (C61)«*. Glede na režim in obnašanje se spreminjajo možnosti za obisk, obsojenci vprašanih družinskih članov so šli preko različnih stopenj, večinoma pa so se lahko z družino videvali vsaj enkrat tedensko za eno uro. Kasneje, ko so jim bili omogočeni prosti izhodi, pa so se videvali tudi ob teh izhodih. Prav tako jim je bil omogočen vsakodnevni telefonski pogovor z bližnjimi, čeprav sta osebni telefon in internet prepovedana. To opisujejo zelo pozitivno. *»No in se mi zdi, da smo usi sam čakal vsak dan, a bo poklicou, kdaj bo poklicou, dokler ne bo poklicou. Js sm bla vsak dan ob 5ih doma in čakala, kdaj bo poklicou, da smo se lohka tistih 10 minut lohka pogovarjal (A150)«*. Intervjuvanka je povedala tudi, da so bili pazniki prijazni in so dovolili daljše pogovore: *»Pazniki so bli tok kul, da so štekal, da je mulc tok star, da je še otrok ane in so mu pustil se pogovarjat tut pol ure pa do 45 minut (A152)«*. Nekateri pa so se znašli na drug način in telefonirali preko druge številke, da so bili ti klici manj ekonomično obremenjujoči: *»Pol smo najdl en način, da je lohka klicou na eno drugo številko, da smo lohka mal več govoril (A151)«*. Izpostavljena je bila tudi možnost napredovanja obsojencev v primerjavi s priporniki, ki te možnosti nimajo. Hišni red zaradi možnosti tihotapljenja preko obiskov zahteva tudi preglede pripornika po vsakem končanem obisku: *»Pr vseh teh obiskih js zastopm, da se da na teh obiskih velik pretihotapt notr, da velik prešvercajo (B169)«*, kar pa opisujejo kot neprijetno. Po napredovanju na odprti oddelek pa obsojenec lahko vikende preživlja doma: *»Tk da je dost doma lohka, zdj v petek je pršu in pol včerej je šou. Zdle bo pa spet v petk pršu pa v nedela šou. Vsak vikend bo doma zdle no (C77)«*.

4.3.2 Bivalne razmere

Kar se tiče bivalnih razmer, se v Zavodih za prestajanje kazni srečujejo predvsem s prostorsko stisko: *»Kako more bit v tistih 14 kvadratih, 5 postl, 5 oseb v tej vročin (B94)«* in slabim prezračevanjem: *»On je bl tazgorn nadstropje, en mejhn okn in letos sm mu kupla en ventilator, da je vsaj to mel čez poletje. 5 v sob, 14 kvadratov (B148)«*. Poleg groze, ki bližnje spremlja ob razmišljanju, da njihov bližnji prestaja zaporno

kazen, jih ta spremlja tudi ob misli na to, v kakšnih bivanjskih razmerah živijo v zavodu za prestajanje kazni zapora. Po besedah intervjuvanih so bile nehumane razmere že večkrat naslovljene s strani zapornikov, vendar kljub temu ni prišlo do sprememb. Prav tako je bila omenjena razlika med prestajanjem kazni v večjih sobah ali samici, kar močno vpliva na doživljanje prestajanja kazni. Intervjuvanka je izpostavila tudi varovanje pripornika na način namestitve z osebami, ki so storile podobno kaznivo dejanje: *»In to grupo ljudi so pol dal skupi, da jih čuvajo (A263)«*. Veliko je širjenja informacij med zaprtimi in priprtimi med različnimi režimi in zapori, prav tako so povedali, da se znotraj zaporov dogaja marsikaj: *»No pa v teh zaporih je tut pol vse sorta (C112)«*. Izpostavljena je bila prijaznost paznikov, ki ohranjajo človeški pristop do prebivalcev Zavodov za prestajanje kazni: *»So bli pa pazniki zlo prijazni (A210)«*. Ta prijaznost paznikov je velikega pomena tudi za družinske člane osebe na prestajanju kazni, saj jih to vsaj malo pomiri in nudi neko tolažbo.

4.3.3 Posledice odvzema svobode

Kot posledica odvzema svobode je bilo omenjeno nerazumevanje dogajanja in z njim povezane stiske. Povedali so, da po njihovem mnenju zavodi za prestajanje kazni nudijo le malo možnosti za izboljšanje osebe znotraj njega, več je možnosti za njegovo poslabšanje: *»Kar ni namen ane (A331)«*. Mama pripornika, ki je zaprt zaradi posedovanja fotografij mladoletne pornografije, je dodala: *»Nobenga smisla ni blo tuki, da bi s tem ustvarjal bolši svet, al pa neki preprečl al pa res neki naredl (A345)«* in izpostavila, da je sinovo izobraževanje zaradi pripora ovirano.

4.4 Pomoč

Pomoč sem razdelila na naslednje podteme: Pravna pomoč, Psihološka pomoč za obsojenca, Psihološka pomoč za družinske člane, Osebna poznanstva in Iskanje pomoči.

4.4.1 Pravna pomoč

Vsi intervjuvanci so povedali, da so se, oziroma se še poslužujejo pravne pomoči. Nekateri so imeli več kot enega odvetnika: *»To smo mel ves čas in ubistvu ne sam enga, ker sm hotla met tut drugo mnenje, ker to men ful pomen (A249)«*. Mnenja glede

učinkovitosti sodelujočih odvetnikov se pri tem razlikujejo. Večinsko so sicer izrazili zadovoljstvo z odvetniki, vendar hkrati menijo, da se ti ne potrudijo dovolj: »*Tale njegov odvetnik je dobr, ampak se mi ne zdi, da da on velik od sebe* (B155)«. Pri tem so izpostavili ekonomski vidik sodelovanja z odvetniki pri čemer jih skrbi, da je njihovo glavno vodilo denar: »*Ti mu plačaš in plačan je že, zdj pa a se boš potrudu al ne boš, je pa spet na njemu* (B157)«. Omenjena je bila brezplačna pravna pomoč, ki omogoča izogib tem stroškov. Pri iskanju pravne pomoči so se nekateri vprašani znašli v veliki časovni stiski: »*Pa še 24 ur časa maš, da najdeš zagovornika ane, odvetnika. No 48ur maš, da najdeš odvetnika* (A56)« in »*In ta čas je ful krivičn in dobiš tistga k ga lohka* (A57)«.

4.4.2 Psihološka pomoč za obsojenca

Intervjuvani so povedali, da so se tekom sodnega postopka obrnili na psihologa po pomoč: »*Že tkrt prvič je sin hodu k psihoterapevtki in je bla ta, zlo mu je pomagal* (A245)« ter pomoč za soočanje z življenjem v priporu in posledicami, ki jih to pusti ter za pripravo na življenje, ki ga čaka zunaj zapor: »*Da bo to travmo, to kar se mu je dogajal tam, kako je bit v priporu, kako je it čez to, k ti bo nekdo enkrat neki reku, kako it čez vse to, da bosta to predelala* (A300)« in potrdilo za sodišče v želji, da bo to vplivalo na sojenje: »*Je tut ona dala potrdilo, da smo tut že dogovorjeni pa da smo še to predložil sodišču* (A301)« ter psihološko mnenje že pred samim nastopom kazni: »*M je mel psihologa pa je on napisou, da ne more it v zapor, da ni v stanju, da bi lohka šou u zapor, tut shujšou je in res se je slabo počutu* (C127)«.

Intervjuvani so izrazili željo po več psihološke pomoči za družinske člane, kar so prepoznali kot pomanjkljivost: »*Noben se ne pogovarja mal bl resno o tem, zakaj so to nrdil, al pa da bi jim rekl, nj nehajo, da bi jih poskušal zdravt* (A328)«.

»*Tkrt na začetku je bla sicer zlo luštna ena psihologinja tam, je poklicala. Pol sva se še ene dvakrat slišale, sm jo tut js prosila glede na to, da je bil tkrt k so ga odpelal star 18, da če sva loh mal več na vezi, da rabm js več informacij, kako mu pomagat pa tko* (A302)« je sodelovanje s psihologinjo znotraj zapor opisala mama zapornika. Hkrati pa je izpostavila, da je šlo večinoma za ne psihološko pomoč »*Na začetku mogoče ja, mal mu je tolmačla te vsebine, ampak pol ni bla to psihološka pomoč, od psihiatra, v*

smislu, da bi se on spremenu al pa karkol (A305)«. Po besedah intervjuvane je šlo bolj za preverjanje njegovega počutja, ne zares za poglobljeno pomoč. Naj bi ga tudi zelo pozitivno ocenila, vendar pa ni želela podati izjave za sodišče, ko so jo zanjo prosili, kar je družino obsojenca razočaralo.

4.4.3 Psihološka pomoč za družinske člane

»Morem rečt, da mene je zadel tk orng zadel pol k so oni šli, k je blo prazno stanovanje in k šele dojameš kaj, odpelal so ga (A94)« je občutek ob odvzemu svobode sinu, opisala mama.

Hkrati pa ista mama trdi, da je bila nezmožna normalnega delovanja in je bila zato 3 mesece na bolniški, poleg tega pa je zatrdila, da *»Js sm rabila tablete za pomiritev, ker tut Persen ni pomagou (A126)«* vendar pa *»Pol js oziroma midva se nisva obrlna na neko psihiatrično pomoč (A247)«*.

4.4.4 Osebna poznanstva

Intervjuvanci so pogosto omenjali iskanje pomoči pri znancih in prijateljih. Nanje so se obračali po nasvete in opozorila, na kaj je potrebno biti tekom postopka pozoren. Osebna poznanstva so jim pomagala tako na psihološkem kot na pravnem področju: *»Ma na srečo enga moškega, k mu zlo pomaga s temi sodnimi zadevami, kaj bi mogu, kaj ne (B39)«*. Prav tako pa so se na znance in znance s policije in tožilstva obračali zgolj za več informacij: *»Pa tko sm sprašvala mejčken prek vez kkšne policaje, k so mal bl izobraženi k jih neki poznam (B205)«*.

4.4.5 Iskanje pomoči

Glede iskanja dodatne pomoči se izkušnje intervjuvancev precej razlikujejo. Nekateri so veliko časa namenili iskanju zunanjih virov pomoči: *»Take pomoči bi bla vesela, no bi jo mogu met še kdo tm, v zavodu (A318)«* in se na vse načine trudili rešiti oziroma vsaj omiliti nastalo situacijo. V tem primeru je bilo veliko tudi iskanja odgovorov na vprašanje, kako se obnašati ob vrnitvi nazaj v življenje izven zapora. Izpostavljena je bila tudi želja po razlagi celotnega poteka sodnega procesa in prestajanja pripora oziroma zaporne kazni.

Omenjena je bila tudi zapostavljenost njih samih, kot družinskih članov: »*Ni blo nobenga, da bi kdo ns kj uprašu, kk se počutmo, nas ni noben nikol nč uprašov* (C138)« in »*Ker mi, k smo doma, z nami se noben ni ukvarjou ne* (A324)«.

Dva od vprašanih sta pomoč iskala tudi na spletu in preko iskanja pomagajočih organizacij, vendar v Sloveniji niso našli društva ali organizacije, na katero bi se lahko obrnili v svoji stiski. Pomoči s strani CSD ni nihče omenil.

Tretji vprašani pa dodatne pomoči, poleg pravne, ni niti iskal, niti si je ne želi. Pravi, da so kot družina samozadostni, ne zaupajo organizacijam in zaupajo lastni stabilnosti.

4.5 Učinek odvzema svobode bližnjega

Učinkov odvzema svobode družinskega člana z namenom prestajanja kazni pripora ali zapora je več. V raziskavi sem jih razdelila na nadkategorijo Doživljanje odvzema svobode bližnjega, ki sem jo naprej razdelila na kategorije Čustveni vidik, Ekonomski vidik, Fizično počutje in Občutki. Dodatna podtema v tem poglavju pa je še Odzivi okolice.

4.5.1 Doživljanje odvzema svobode bližnjega

Družinski odnosi:

Velik učinek ima odvzem svobode na družinski odnose. Ena izmed intervjuvank je sedanjega partnerja poznala že iz časov svoje mladosti, med njegovim premorom pripora pa sta se še dodatno zblížala in pravi, da sta se tekom njegovega prestajanja kazni pripora zblížala še dodatno. Druga intervjuvanka je povedala, da je njen mož doma močnejši, ob obiskih v priporu pa se zlomi, sama pa deluje ravno obratno. Omenila je tudi pozitiven učinek počitnic na morju, ki so jih po prestanem priporu preživeli skupaj. Tam so se vsi lahko sprostili in se sproščeno družili med sabo. Na nek način jih je preizkušnja kaznivega dejanja in prestajanja pripora sina povezala, saj so se trudili za pogostejšo in bolj odkrito komunikacijo, veliko pa je potrebnega medsebojnega zaupanja.

Velik pomen za ohranjanje normalnih družinskih odnosov pripisujejo obiskom: »*Tko res, te obiski so res* (A199)« in klicem: »*Da vsak dan pokličeš, da se javiš, da si*

pokonektan (A164)« svojih bližnjih tekom njihovega življenja v Zavodu za prestajanje kazni: »Naši odnosi so čist normalni (C79)«. Želeli bi si omogočene daljše in pogostejše klice ter daljše obiske, vendar so za možnost le teh v vsakem primeru iskreno hvaležni. So pa izpostavili tudi vpliv, ki ga pusti fizična razdalja, ki jo ohranjajo obiski za steklom in življenje stran od doma. Prisoten je strah pred vplivom govoric in okolice na domače. Izpostavljen je bil tudi občutek pomanjkanja zasebnosti med obiski in klici: »Ne veš kaj bi mu reku, mal spodbujat, mal ga moreš spodbujat, kaj si delu, ker odgovorov ne moreš dobit, ker telefone najbrž snemajo (A197)«. Obiski v Zavodih za prestajanje kazni so zelo časovno potratni, saj osebe pogosto prestajajo kazen daleč od doma: »Cel premoženje v smislu časa, v smislu vožnje, parkiranja, ja (A201)«. Izražena je bila tudi želja po možnosti za pogostejše pošiljanje paketov v zavod za prestajanje kazni zapora in več razumnosti ob njihovih pregledih: »On ma zlo rad jabolka, sadje pa to no. In je prosu, če mu pošlemo jabolka in smo jih in so mu jih vzel (A214)«.

V primeru obtožbe zlorabe otroka je prišlo do popolne prekinitve stikov z očetom v priporu, prav tako s svojo vnukinjo ni mogla stopiti v stik njegova mama, babica otroka. Do te prekinitve je prišlo na željo otrokove mame, ki po sodbi sodišča, da je bil otrok izpostavljen zlorabi s strani svojega očeta, ne dovoli več stikov med otrokom in očetom ali njegovimi sorodniki. To odločitev utemeljuje s strahom pred ponovitvijo zlorabe in izpostavljanju nevarnosti. Se pa po besedah intervjuvanke hči njenega partnerja še vedno spominja očeta v pozitivni luči, kljub temu da se njena mati, bivša partnerka pripornika, trudi za prekinitev te naveze.

Ekonomski vidik:

V zvezi z ekonomskim vidikom so bili izpostavljeni predvsem visoki stroški odvetnika: *»Fajn smo ga plačval (C118)«* in stroški, ki so nastali na podlagi telefonskih klicev, za katere je potrebna posebna kartica in so precej visoki.

Fizično počutje:

»Ja drgač zlo slabo ane (B15)« je počutje opisala ena od intervjuvanih. Druga je navedla, da *»Js sm bla na bolniški, ker nism mogla nč (A58)«*.

4.5.2 Občutki

Pri vseh intervjuvanih so se ponavljali predvsem občutki stresa, razčlovečenja, sramu, groze, nesmiselnosti, strahu, skrbi in različnih oblik stiske: »*Ker nas je blo in sram in grozn, sj se ne zavedam čist sploh kaj se je zgodl no* (A193)«.

Vprašani so omenili, da so stiske povezane z odvzemom svobode njihovega bližnjega občutili tudi na fizični ravni. Počutili so se ohromele, nezmožne za zbranost in delo, omenjen je bil tudi neustavljiv jok: »*Men so solze kr tekle nonstop* (A270)«. Intervjuvanka je povedala, da se je lahko pomirila in delovala le s pomočjo pomirjeval, ki ji jih je predpisal zdravnik.

Zelo velik učinek na družinske člane obsojenca so imeli sodni postopki preko njihove aktivne vključitve vanj. Vsi intervjuvani so pomagali svojim bližnjim vložiti pritožbe na sodišče in se v želji po drugačni razsodbi obračali tudi na višje sodišča vse tja do Bruslja, tožilstva ter predsednico države. Poskušali so dokazati nedolžnost, prebrali številne sodne prakse in zakone, veliko časa posvetili samostojnemu raziskovanju, prosili za mnenje šole in psihologa v želji, da bi to lahko pomagalo njihovim bližnjim iz zavoda za prestajanje kazni zavora ter preko tega posredno nadzorovali delo odvetnika. Na zaslišanja so se dobro pripravili in pri pripravah nanje pomagali tudi svojim bližnjim. Ob tem so izpostavili razočaranje in žalost, ker so pri vsem tem ostali neslišani: »*Ampak kamorkol se obrneš, naletiš na gluha ušesa* (B200)«. Povedali so, da so prepričani, da so sodišča podkupljena, da tam ni možno najti pravice in da so prepričani, da so bile storjene napake v postopku. K temu so dodali, da so bili tekom postopka izgubljeni dokazi, nekateri so povedali tudi da sumijo na nezakonito sodelovanje policije in najetih odvetnikov. V želji po spremembah je ena izmed intervjuvank povedala, da s partnerjem razmišljata, da bi zgodbo predstavila medijem: »*Je pa treba dobit dobrga medija, ker dones so kkšni, k zgodbo obrnejo in takoj, k se gre za zlorabo otroka, vsi pokažejo to je pa ta, če zgodba ni dobr predstavlena ane* (B202)«.

4.5.3 Odzivi okolice

Nihče od intervjuvanih ni imel negativne izkušnje z odzivi okolice. Izpostavljena je bila hvaležnost za razumevanje nadrejenih glede odsotnosti na delu zaradi obiskov in tudi

finančne podpore ljudi iz njihove okolice. Občutili so podporo, razumevanje in občudovanje okolice, da zmorejo čez vse te postopke. Predvsem so hvaležni za podporo prijateljev in bližnjih, ki so jim v čustveno in finančno oporo. Nekateri intervjuvani dejstev glede odvzema svobode ne skrivajo: »*Mi o tem se drugač skos pogovarjama, nč ne skrivama* (C83)«, nekateri pa so se o tem pogovarjali le s skrbno izbranimi sogovorniki, ne pa z vsemi prijatelji: »*Pa ne zato, ker js ne bi hotla, ampak sm ocenla, da ne bodo dobr sprejel, ker kukr sm rekla, je precej taka tema* (A221)«. Mama sina, ki je bil obtožen za kaznivo dejanje posedovanja mladoletne pornografije, je povedala, da je bilo njenega drugega sina močno sram dejanj svojega brata in da se o tem ni želel pogovarjati. Izraža skrb glede svojega sina, ki je prestal pripor in njegovega soočanja z vprašanji glede tega kaznivega dejanja v prihodnosti: »*Pa kaj pa js vem kako je to pol, k maš punco recimo, kako ji to poveš?* (A231)«.

5 RAZPRAVA

Omejitev opravljene raziskave je v majhnem številu intervjujev, kar pripisujem zaprtosti sistema in stigme v družbi, hkrati pa je to tudi spodbuda za nadaljnjo raziskovanje tega področja.

Letaki so bili izpostavljeni v šestih zavodih za prestajanje kazni, vendar je bilo odzivov nanje in pripravljenosti za sodelovanje zelo malo. Raziskovalna tema v Sloveniji še vedno velja za tabu temo, okrog nje je veliko stigme, prav tako raziskovalna vprašanja zahtevajo kar nekaj osebnih podatkov, kar je v zvezi s tako temo pogosto naporno ali se posamezniki za sodelovanje ne odločijo zaradi pretiranega poseganja v zasebnost. Vsi izmed intervjuvanih so prepričani o nedolžnosti svojih družinskih članov, kar je prav tako pomembno upoštevati pri razumevanju rezultatov.

Poleg tega je potrebno dodati, da je direktne učinke prestajanja zaporne kazni na družinske člane obsojenca zelo težko, če ne praktično nemogoče, raziskovati. Težko je namreč izolirano pogledati samo na spremembe, ki so direktna posledica odvzema svobode bližnjega, saj gre v številnih primerih za družine s številnimi izzivi, ki so se že pred tem soočale z določenimi družinskimi težavami in omejitvami.

Vpetost družine v življenje vsakega njihovega družinskega člana in posledično njihova vpetost v prestajanje zaporne kazni obsojenega pa učinkuje nanje na številne različne načine. Največje posledice se kažejo na čustvenem in psihičnem stanju bližnjih, ki ob spremljanju osebe v zavodu za prestajanje kazni pogosto doživljajo močne stiske, grozo, razočaranje, stres, nemoč, nevednost ter hudo skrb zanje. Te stiske se lahko kažejo tudi na fizični ravni, saj osebe nikakor ne morejo urediti in umiriti svojih misli, počutijo se ohromele in nezmožne za delo, vse skupaj pa lahko spremlja neustavljiv jok. Opisano so zgolj posledice na fizični ravni, ki nastopijo v krajšem obdobju po obtožbi, tekom raziskave pa nisem prišla do podatkov, kako vse te stiske, močni občutki, skrbi in stres na ljudi vplivajo na dolgi rok. Turney in Goodsell namreč navajata, da se odsotnost družinskega člana na dolgi rok lahko pokaže v obliki številnih zdravstvenih težav, kot so astma, migrena, debelost, povišan holesterol in splošno slabše zdravstveno stanje (Turney & Goodsell, 2018, str. 152).

Številni so učinki na medsebojne družinske odnose. Vsekakor nanje na nek način učinkuje fizična razdalja oziroma ločenost in dejstvo, da se mora obsojenec kljub možnosti za obisk ali dopust na domu po določenem času vrniti v zavod za prestajanje kazni zapora. Hkrati pa je lahko prestajanje kazni razlog za potisk iz neke varne cone udobja, ki v družini povzroči komunikacijsko odpiranje novih tem, preoblikovanje družinskih odnosov in njihovo nadgrajevanje. Ohranjanje dobrih in stabilnih družinskih odnosov so vprašani pripisovali predvsem kontinuiranim obiskom in telefonskim klicem, ki omogočajo vzdrževanje kontakta ter vsaj občasno tudi fizično bližino, fizičen stik, objem, dotik. Seveda je ponovno veliko odvisno od vrste kaznivega dejanja in kako to samo po sebi učinkuje na družinske odnose, oziroma če so morda družinski člani hkrati tudi žrtve storjenega zločina.

Še en velik dejavnik pri doživljanju odvzema svobode družinskega člana je odziv okolice. Ta namreč lahko nudi trdno oporo in predstavlja dober vir moči, po drugi strani pa lahko s svojimi negativnimi odzivi stiske še potencira. Intervjuvani sicer niso doživeli negativnih odzivov okolice, izpostavljeno pa je bilo, da so odzivi pogojeni z vrsto storjenega kaznivega dejanja, saj družba nekatere obsoja močnejše kot druge. Posledično je o nekaterih kaznivih dejanjih lažje spregovoriti, pri tem pa so seveda veliki dejavnik osebnost, starost in mišljenje družinskega člana ter lastnosti družbe, v kateri nekdo živi. Sogovorniki za načenjanje te teme v družbi so morda ob tem bolj premišljeni, s čimer se poskušajo obvarovati pred neprijetnimi situacijami in negativnimi odzivi. Pri odzivih okolice se pojavlja skrb za obsojence po njihovem odpustu, saj družinske člane skrbi, kako se bodo vključili nazaj v družbo, kako bodo odreagirali, ko bo nekoč z njimi nekdo načel to temo, skrbi jih tudi, kako jih obvarovati pred stigmo in obsojanjem, ki jih okolica pogosto izkazuje do bivših obsojencev.

Nanje močno učinkuje tudi aktivna vključenost v sodne postopke. Ponavljajoče vlaganje pritožb in raziskovanje sodnih praks ter zakonodaje je časovno zamudno, hkrati pa lahko tudi razlog za ponavljajoča se razočaranja, če so le te zavrjene. Družinske člane pogosto spremlja občutek nemoči, saj ne morejo storiti ničesar, da bi pomagali svojemu bližnjemu v zavodu, kar je predvsem naporno in boleče v primeru, da so prepričani v njegovo nedolžnost. Ta vidik je tudi ekonomično zelo obremenilen, saj so pogosto družinski člani tisti, ki pokrivajo stroške nastale z najemom odvetnika, vlaganjem pritožb in ostalimi oblikami pomoči.

Z ekonomskim področjem je močno povezan še en vidik prestajanja kazni zapora, saj obiski oziroma pot do določenega Zavoda, ki so razpršeni po Sloveniji in klici iz njega, povzročajo kar nekaj stroškov. Hkrati je potrebno poudariti, da je ob tem družina že prikrajšana za odraslo, ekonomsko neodvisno osebo, ki bi sicer aktivno prispevala v družinski proračun in da se njena možnost za zaposlitev po prestani kazni zmanjša, saj trenutno marsikatera služba zahteva predložitve potrdila o nekaznovanosti.

Iz izvedenih in obdelanih intervjujev je možnost razbrati, da so mnenja glede želje in potrebe po dodatni pomoči deljena. Nekateri bi si želeli možnost za več dodatnih razlag, aktivno spremljanje, psihološko podporo in pomoč tako za svoje družinske člane znotraj zavoda kot zase in za svoje blagostanje. Pogosto je bilo omenjeno iskanje pomoči in nasvetov pri prijateljih in znancih v stroki ter z določenimi izkušnjami. Tem namreč zaupajo, hkrati pa poznanstva omogočajo možnost za direktno in običajno brezplačno pomoč. Drugi trdno stojijo na svojih nogah, si dodatne pomoči ne želijo ter izražajo visoko stopnjo strogega nezaupanja raznim organizacijam. Zanje obstaja upravičen dvom, da se pomoči organizacij ne bi posluževali tudi v primeru obstoja za njih specializiranih programov. To nezaupanje povezujem z razočaranji z delovanjem sodnega sistema in s tem povezanim prepričanjem, da le ti ne zagotavljajo pravice. Iz tega izhaja vprašanje, kako ustvariti organizacijo, ki bi bila prilagojena opisani ciljni skupini in kako pri njih spodbuditi zaupanje v zanje namenjene organizacije, da bi se na njih v primeru stisk ali vprašanj res obračali.

Zaporniški sistemi so obsežno in zelo specifično področje, njihovo razumevanje pa zahteva ogromno znanja. Zelo specifični so tudi njihovi uporabniki in z njimi povezani posredni uporabniki, zaradi česar sem mnenja, da bi bilo to področje potrebno še podrobneje raziskati, da bi lahko dosegli njegovo optimalno delovanje ter z njim tudi optimalne rezultate. Prav tako bi bilo koristno izvesti še več podobnih in bolj obsežnih raziskav, ki bi zagotovile znanstvene podatke, na podlagi katerih bi lahko prepoznali in razvijali uporabne ter ciljni skupini prilagojene programe pomoči. Avtorici Turney in Goodsell pravita, da bi programi pomoči morali naslavljalati socialne probleme, s katerimi se družine soočajo pred, med in po prestani kazni. Področja, ki bi se jih pri tem morali dotakniti, pa so odnosi, sostarševstvo, ekonomsko stanje družine in zloraba substanc (Turney & Goodsell, 2018, str. 155). Zdi se mi pomembno, da bi družinski člani, ki se preko spremljanja bližnjega med prestajanjem kazni znajdejo v popolnoma

neznani situaciji, lahko dostopali do informacij, kako poteka postopek prestajanja kazni zapora, kdaj in kako se lahko slišijo oziroma vidijo s svojim bližnjim ter kako se pripraviti na njegov odpust in vrnitev domov. Prav tako kot odhod bližnjega ob njegovem odvzemu svobode je namreč za družino velika sprememba tudi njegova vrnitev nazaj domov. Življenje v zavodu za prestajanje kazni zapora pusti svoj pečat, prav tako pa se mora oseba ponovno naučiti živeti na svobodi ter se na novo prilagoditi na vse spremembe, ki so se zgodile v času, ko je sam prestajal kazen in ni imel direktnega stika z zunanjim svetom.

Nihče od vprašanih ni omenil pomoči ali sodelovanja s CSD, čeprav naj bi bili pri nas le-ti nek vezni člen med strokovnimi delavci v samem zavodu za prestajanje zaporne kazni, obsojencem in njegovimi družinskimi člani. Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD-ji namreč določa nudenje pomoči in podpore odrasli osebi med in po prestajanju kazni, prav tako pa naj bi bili v teh obdobjih na voljo njegovim družinskim članom (Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD 2023, str. 141, 142).

V tujini že obstaja precej programov in organizacij, na katere se lahko obrnejo družine, ki se soočajo s stiskami družinskih članov obsojencev. Za pomoč družinam obsojencev obstajajo Hitre linije (Prisoners families helpline), spletne strani z dodatnimi obrazložitvami in direktnimi kontakti do konkretnih oseb, na katere se lahko obrnejo s specifičnimi vprašanji in bodo znali pomagati na podlagi svojega strokovnega znanja (Prison fellowship, Families outside, Prison Advice and Care Trust, Out there ...), dobrodelne organizacije, ki pomagajo kriti stroške, ki nastanejo ob obiskih v zaporu (Assisted Prison Visits) in organizacije, ki so usmerjene v pomoč otrokom, katerih starši so na prestajanju kazni zapora (Storybook dads, Spurgeons, Ormiston Families' Unite Programme).

V Sloveniji zaenkrat še ni podobnih organizacij ali programov, ki bi direktno naslavljale družinske člane storilcev kaznivih dejanj, iz želje po podpori in pomoči odrinjenim na rob družbe, pogosto pozabljenim in spregledanim pa njihovo osnovanje močno spodbujam.

6 PREDLOGI

Predloge sem oblikovala na podlagi pridobljenih rezultatov v raziskavi, ki sem jo opravila v sklopu diplomskega dela in na podlagi opaženih dobrih praks iz tujine, o katerih sem brala v različnih virih. V prvem delu, s števkami 1 do 3 so označeni predlogi, do katerih sem prišla na podlagi rezultatov pridobljenih v raziskavi, s številkami od 4 do 7 pa tisti, do katerih sem prišla na podlagi predelane literature tujih dobrih praks.

1. Predlagam več ali učinkoviteje vključevanje CSD v družine posameznikov, ki prestajajo zaporno kazen.
2. Predlagam ustanovitev organizacije, ki bi bila namenjena direktno in izključno družinskim članom obsojencev. Zaposleni tam bi morali biti po mojem mnenju iz precej različnih kadrov: od psihologov, socialnih delavcev in socialnih pedagogov do pravnikov. Takšna sestava bi omogočala timsko delo za različne težave, s katerimi se soočajo družinski člani, od posledic na čustvenem in psihičnem nivoju pa do pravnih vprašanj ter spremljanja sodnega postopka.
3. Predlagam več sodelovanja med strokovnimi delavci znotraj zavoda za prestajanje kazni in družinskimi člani obsojenca.
4. Predlagam ustanovitev hitre linije za pomoč družinskim članom obsojencev za trenutke, ko se ti znajdejo v akutni stiski. Dober primer iz tujine je Prisoners families helpline.
5. Predlagam oblikovanje spletne strani z zbranimi informacijami glede prestajanja zapornih kazni, ohranjanja stikov, obiskov, pošiljanja paketov, telefonskih in video klicev ... Primer kvalitetnih spletnih strani s tematsko strokovno vsebino so Prison fellowship, Families outside, Prison Advice and Care Trust in Out there.
6. Predlagam še kakšno dodatno možnost oziroma aktivnost za vzdrževanje odnosa med obsojenci in njihovimi otroki. Res čudovita programa, ki v tujini delujeta na tem področju sta Storybook dads, Spurgeons in Ormiston Families' Unite Programme.

7. Predlagam, ustanovitev sklada, ali da bi katera izmed organizacij delovala tudi v smeri pomoči pri kritju stroškov, ki nastanejo tekom prestajanja zaporne kazni. Dober primer iz tujine je Assisted Prison Visits.

7 SKLEPNE MISLI

Področje doživljanja prestajanja zaporne kazni bližnjega s strani njihovih družinskih članov, je v Sloveniji še precej neraziskana tema. Družinski člani pravijo, da se ob odhodu družinskega člana na prestajanje zaporne kazni, ne glede na vrsto kaznivega dejanja, srečujejo s številnimi zapleti tekom sodnega postopka, v katerega so zaradi želje po pomoči bližnjemu, pogosto močno vpeti.

Pogosto se na podlagi vsega zgoraj omenjenega obračajo na pravno pomoč, saj vlaganje pritožb, dokazovanje nedolžnosti in želje po skrajšani zaporni kazni niso nobena redkost. Prav tako se pravne pomoč poslužujejo v povezavi s pripravami na zaslišanja in sodelovanja na sodiščih. Pogosto iščejo tudi psihološko pomoč za obsojenca ali zase, ki jim pomaga pri soočanju z dogajanjem, vsem stresom in čustvi, ki jih ta sproži. Odhod družinskega člana na prestajanje zaporne kazni namreč močno učinkuje na preoblikovanje družinskih odnosov, težje jih je vzdrževati in nadgrajevati. Družinski člani obsojencev pogosto doživljajo strah, stres, žalost, bolečino in jezo, vse to pa se lahko odraža tudi na področju njihovega fizičnega zdravja.

Prestajanje zaporne kazni posameznika učinkuje tudi na ekonomsko oziroma finančno stanje družine, saj gre pogosto za osebo, ki bi sicer prispevala v družinski dohodek. Prav tako ob tem nastajajo dodatni stroški kot so obiski v zavodu za prestajanje zaporne kazni in telefonski klici tja, pošiljanje paketov, stroški, ki nastanejo na podlagi iskanja pravne in/ali psihološke pomoči.

Pri iskanju pomoči se večinoma opirajo na ljudi, ki jih že poznajo, prijatelje in znance. Njihovo zaupanje do uradnikov je namreč pogosto močno načeto ali omejeno, želijo si ljudi, ki jim lahko zaupajo. Sodelovanja s CSD nihče od vprašanih ni omenil.

Na podlagi zapisanega in preučenih dobrih praks iz tujine predlagam ustanovitev organizacije, katere osnovna naloga bi bilo celovito sodelovanje z družinskimi člani obsojencev in hitre linije, ki bi bile specializirana za hipno pomoč njim ter oblikovanje spletne strani, na kateri bi bilo možno najti zbrane podatke, ki bi lahko prišle prav med in po prestajanju zaporne kazni posameznika. Prav tako se mi zdi smiselno dodatno razvijati področje vzdrževanja in gradnje odnosa med starši na prestajanju zaporne kazni in njihovih otrok. Spodbujam tudi oblikovanje sklada za finančno pomoč pri kritju

stroškov, ki nastanejo tekom prestajanja zaporne kazni, ter več oziroma učinkovitejše sodelovanje s CSD in tam zaposlenimi strokovnimi delavci, tudi v primeru da obsojenec in/ali njegova družina predhodno niso bili v obravnavi z njihove strani.

8 LITERATURA

1. Braman, D. (2004). *Doing time on the outside: incarceration and family life in urban America*. Michigan: University of Michigan.
2. Campbell, D. (1982). Adolescence in Families. V A. Bentovim, G. G. Barnes, & A. Cooklin (ur.), *Family Therapy*, 2 (str. 337–352). London: Academic Press.
3. Carter, A., & McCarthy, B. (b.d.). *Reducing the effect of incarceration on children and families*. Pridobljeno 12. 12. 2023 s <https://poverty.ucdavis.edu/policy-brief/reducing-effects-incarceration-children-and-families>
4. Christian, J., & Kennedy, L. W. (2011). Secondary narratives in the aftermath of crime: Defining family members' relationships with prisoners. *Punishment & Society*, 13(4), 379–402. Pridobljeno 12. 12. 2023 s <https://doi.org/10.1177/1462474511414781>
5. Codd, H., & Mills, A. (2008). Prisoners' families and offender management: Mobilizing social capital. *Probation Journal: The journal of community and criminal justice*, 55(1), 9–24.
6. Cvetek, R. (2009). *Bolečina preteklosti: travma, medosebni odnosi, družina, terapija*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.
7. Čačinovič Vogrinčič, G. (1992). *Psihodinamski procesi v družinski skupini*. Ljubljana, Advance.
8. Črnivec, T. (2019). *Prostorska problematika in vpliv na prestajanje kazni zapora* (Diplomsko delo). Pridobljeno 12. 12. 2023 s <https://dk.um.si/Dokument.php?id=134491&lang=slv>
9. *Družinski zakonik (DZ)* (2017). Ur. l. RS 15/2017. Pridobljeno 5. 1. 2024 s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7556>
10. Farrington, D. P. (2002). Families and crime. V J. Q. Wilson, & J. Petersilia (ur.), *Crime: Public Policies for Crime Control* (str. 129–148). Oakland, CA: Institute for Contemporary Studies Press.
11. Flanagan, T. J. (1980). The pains of long-term imprisonment: A comparison of British and American perspectives. *British Journal of Criminology*, 20(2), 148–156.

12. Gaston, S. (2016). The long-term effects of parental incarceration. *Criminal justice and behavior*, 43(8). Pridobljeno 15. 1. 2024 s <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0093854816628905>
13. Gostecnik, C. (2008). Krik po očiščenju v težkih travmah in zlorabah. *Bogoslovni vestnik*, 68(4). Pridobljeno 3. 2. 2024 s <http://www.teof.uni-lj.si/uploads/File/BV/BV-08-4-04-Gostecnik-Travma.pdf>
14. Hagan, J., & Dinovitzer, R. (1999). Collateral consequences of imprisonment for children, communities and prisoners. V M. Tonry, & J. Petersilia (ur.), *Crime and justice: A review of research: Prisons* (str. 121–162). Chicago, IL: University of Chicago Press.
15. *Katalog javnih pooblastil, nalog po zakonu in storitev, ki jih izvajajo CSD* (2023). Pridobljeno 12. 11. 2023 s https://www.scsd.si/files/Katalog_nalog_2023.pdf
16. Kompan Erzar, K. (2006). Vloga primarnih odnosov in navezanosti v razvoju posameznika. *Bogoslovni vestnik*, 66(1), 137–150. Pridobljeno 3. 2. 2024 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-QGFLBW3T/38d92aa4-c784-4493-9cea-e9cda113861e/PDF>
17. L. Naser, R., & Visser, A. C. (2006). Family members experiences with incarceration and reentry. *Western Criminology review*, 7(2), 20–31.
18. Lee, H., Porter, L., & Comfort, M. (2014). Consequences of family member incarceration: impacts on civic participation and perceptions of the legitimacy and fairness of government. *Annals of the American academy of political and social science*, 651(1), 44–73.
19. Ličen, N. (1995). Učenje za družino. AS. *Andragoška spoznanja*, 1(3/4), 5–8. Pridobljeno 12. 11. 2023 s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-GBH4EQNZ/f7c0b333-8829-49eb-b57f-c9cbeadd9d03/PDF>
20. Liebling, A. (1992). *Suicides in Prison*. New York: Routledge Publishing.
21. Mesec, B. (1997). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Visoka šola za socialno delo.
22. Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Načrtovanje raziskave*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

23. Murray, J. (2005). The effects of imprisonment on families and children of prisoners. V A. Liebling, & S. Maruna (ur.), *The effects of imprisonment* (str. 442–462). Cullompton, Devon, UK: Willan Publishing.
24. Murray, J., & Farrington, D. P. (2008). The effects of parental imprisonment on children. V M. Tonry (ur.), *Crime and justice: A review of research*, 37 (str. 133–206). Chicago, IL: University of Chicago Press.
25. Peart, K., & Asquith, S. (1992). *Scottish Prisoners and their Families: The Impact of Imprisonment on Family Relationships*. Glasgow: Centre for the Study of the Child and Society, University of Glasgow.
26. Poljšak-Škraban, O., & Dekleva, B. (1997). Vloga družine v oblikovanju in razvoju identitete. *Socialna pedagogika (Ljubljana)*, 1(2), 25–46.
27. Shaw, R. (1987). *Children of Imprisoned Fathers*. Bungay, Suffolk: Richard Clay Publishing.
28. Shaw, R. (1992). Imprisoned fathers and the orphans of justice. V R. Shaw (ur.), *Prisoners Children: What Are the Issues?* (str. 41–49). London: Routledge Publishing.
29. Smith, P. S. (2014). *When the Innocent are Punished: The Children of Imprisoned Parents*. Basingstoke: Palgrave.
30. Streeck-Fisher, A., & van der Kolk, B. A. (2000). Down will come baby, cradle and all: Diagnostic and therapeutic implications of chronic trauma on child development. *Australian & New Zealand Journal of Psychiatry*, 34(6), 903–918.
31. Švab, A. (2006). Družinske spremembe. V T. Renner, M. Sedmak, A. Švab, & M. Urek (ur.), *Družine in družinsko življenje v Sloveniji* (str. 63–89). Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno središče, Založba Annales.
32. Turney, K., & Goodsell, R. (2018). Parental Incarceration and Childrens wellbeing. *The future of children*, 28(1), 147–164. Pridobljeno 15. 1. 2024 s <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1179185.pdf>
33. Uprava Republike Slovenije za izvrševanje kazenskih sankcij. (2002). *Priročnik za obsojene osebe ob nastopu kazni zapora*. Pridobljeno 12. 12. 2023 s https://www.gov.si/assets/organi-v-sestavi/URSIKS/Dokumenti/Publikacije/2022_Prirocnik-za-obsojence-ob-nastopu-kazni-zapora.pdf

34. Van de Weijer, S. G. A., Besemer, K. L., & Dennison, S. M. (2021). Family member incarceration and physical health problems: A longitudinal study among Australian households. *SSM – Population health*, 14. Pridobljeno 15. 1. 2024 s <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2352827321000859?via%3Dihub>
35. Visher, C. A., & O'Connell, D. J. (2012). Incarceration and inmates' self perceptions about returning home. *Journal of Criminal Justice*, 40(5), 386–393.
36. Widra, E. (2021). *New data: People with incarcerated loved ones have shorter life expectancies and poorer health*. Pridobljeno 12. 12. 2023 s <https://www.prisonpolicy.org/blog/2021/07/12/family-incarceration/>
37. *Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1)* (2000). Ur. l. RS 110/2006. Pridobljeno 15. 1. 2024 s <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1223>

9 PRILOGE

Priloga A: Smernice za intervju

Pozdravljeni,

Najprej bi se vam želela zahvaliti, da ste si vzeli čas za ta intervju. Namen le tega je raziskati kakšne posledice ima prestajanje zaporne kazni vašega družinskega člana na vas ter če in kakšno pomoč bi si ob tem želeli.

Vsi podatki bodo namenjeni izključno raziskovanju. V kolikor se strinjate, bom intervju snemala za namen kasnejšega transkripta. Zvočni posnetek bo namenjen izključno za namene raziskave in bo kasneje izbrisan.

Imate morda še kakšno vprašanje ali lahko kar začnemo?

Kdo od vaših družinskih članov prestaja kazen zapora?

Za kakšno obdobje je bil/a obsojen/a?

Zaradi katerega kaznivega dejanja?

Kako ste se počutili, ko ste izvedeli za obsodbo?

Kako ste se počutili ob njegovem/njenem odhodu na prestajanje kazni zapora?

V kakšnih stiskah, povezanih z njegovim/njenim prestajanjem kazni ste se znašli?

Kakšni so sedaj vaši medsebojni odnosi? Kako jih ohranjate, gradite?

Kaj menite o obiskih v zaporu in izhodih obsojenca/ke?

Kako bi rekli, da dejstvo, da vaš družinski član prestaja zaporno kazen, vpliva na vas? So se spremenili tudi vaši odnosi z drugimi ljudmi? Se vam zdi, da družba drugače gleda na vas?

Kaj vas je ob tem najbolj prizadelo?

Ste si kdaj ob tem želeli ali iskali kakršnokoli pomoč/podporo? Če da, kakšno? Ste jo našli?

Na koga se obrnete, ko vam je težko?

Še enkrat hvala za vašo pripravljenost in sodelovanje.

Priloga B: Oso kodiranje

1. TEMA: Obsojenec/pripornik

- Osebnostne lastnosti

Dokazano slabše razumevanje (A14)

Sin (A20, C1)

18 letnik (A21)

Družabnost (A48)

Zanimanje za punce svoje starosti (A49)

Zbadanje s strani sošolcev (A71)

Računalniška spretnost (A100)

Radovednost (A136)

Nerodnost (A138, A291)

Groza ob gledanju pornografskih fotografij (A139)

Partner (B1)

Ne konfliktnost (B66)

Ljubezen do otroka (B69)

Močna osebnost (B212, C71)

Dober šofer (C107)

- Doživljanje odvzema svobode

Prizadetost (A69)

Zanikanje (A70)

Depresija (A73)

Vdanost v usodo (A74, B166, B213)

Strah (A86)

Sprostitev (A178)

Groza ob prestajanju zaporne kazni (A253)

Želja po dostopu do informacij za možnost priprave na lastno obrambo (B146)

Samostojno preučevanje sodnih praks (B152, B160)

Groza ob nemogočem dokazovanju nedolžnosti (B186, C14)

Prijava na tožilstvo (B193)

Prijava na višje tožilstvo (B194)

Posluževanje uspavalnih tablet (B211)

Iskanje svetle točke (B214)

Prepričanost v lastno nedolžnost (C6)

Življenje v zaporu boljše od pričakovanega (C18)

Okej počutje med življenjem v zaporu (C58)

Odsotnost težav (C59, C78)

Dobri odnosi med zaporniki (C60)

2. TEMA: Storjeno kaznivo dejanje

- Mladoletna pornografija

Posedovanje in posredovanje pornografskega gradiva (A3, A36, A38, A39, A40, A62)

Nalaganje fotografij na splet (A6)

Možnost prikritega spletnega kriminala (A8)

Gledanje prepovedanih fotografij (A9)

Sekundarna viktimizacija deklet na fotografiji (A10, A146, A333, A338)

Pomanjkanje znanja o resnosti kaznivega dejanja (A11, A334)

3 mesečni pripor (A18, A22)

Tiho brskanje po telefonu (A35, A83)

Problem poimenovanja kaznivega dejanja (A37)

Zagrožena kazen 6-8 let (A41)

Ponovitev kaznivega dejanja (A60)

Prvo kaznivo dejanje (A61)

Neizbrisljivost zgodovine spletnega brskanja (A140)

Fotografije kot dokaz (A147)

Stigma pornografije (A154, A159)

Specifika kaznivega dejanja (A155, A185)

Različne stopnje kaznivega dejanja (A174, A266)

Reševanje osamljenosti z uporabo spleta (A175)

Želja po zaščiti deklic na fotografijah (A339, A340)

Prijava za gledanje otroške pornografije (B58)

- Zloraba otroka

Storjena zloraba otroka (B8, B62)

Prijava s strani bivše partnerke (B9, B10)

Lažno pričanje sestre (B18)

Obsodba na 5,5 let (B19)

Ponovitev zdravstvenega pregleda otroka (B57, B118)

Zaslišanje otroka (B101)

Otrok brez znakov zlorabe (B104)

Neupravičen sum na zlorabo otroka (B105)

Zamik ginekološkega pregleda (B106)

Relevantnost takojšnjega ginekološkega pregleda (B107)

Nepotrjenost zlorabe (B109)

- Prometna nesreča

4,5 let zaporne kazni (C2)

Povzročena prometna nesreča (C3)

Neodgovorno ravnanje s strani žrtve (C101)

Potek prevožene poti obsojenca z dne nesreče (C106)

Opis nesreče (C108)

- Sodni postopek

Opozorilo (A1)

Odvzem telefona (A4, A45, A87)

Zaslišanja na sodišču (A5)

Odvzem prostosti (A7)

Pripor na policijski postaji (A12)

Vložena pritožba (A13, A109, A111, A112, B29, B55, B199, C10, C29)

Zavrnitev pritožbe (A16, A26, A113, A125, B52, B95)

Pridržanje (A17, B31)

Pridobivanje dokazov (A24, A25)

Svetovano priznanje krivde (A28)

Sojenje (A29)

Počasnost postopka (A30, B184)

Priznanje krivde (A32)

Pogojna obsodba (A33)

Sistemsko zaznavanje prepovedanih fotografij (A42, A43)

Opozorilo (A44)

Najdene fotografije mladoletne pornografije (A46, A95)

Posvetovanje staršev s kriminalistom (A47)

Ponovitvena nevarnost (A2, A66, A123, A337, A343)

Prihod policistov (A84)

Potreba po pričah (A88)

Številčnost fotografij mladoletne pornografije (A97)

Neznan izvor fotografij mladoletne pornografije (A98, A99)

Zaslišanje kriminalistov (A114)

Zavrnjeno mnenje psihologa (A117)

Zaslišanje psihologa (A120)

Neprepričljivost psihologa (A121)

Citiranje psihologa izven konteksta (A124)

Splet okoliščin (A137, A241)

Neupoštevanje mnenja šole (A145)

Ponovitev kaznivega dejanja (A153)

Pritožba tožilca (A179)

Priznanje pod prisilo (A184)

Številčnost podobnih primerov (A237)

Težava mladoletnosti (A238)

Vpliv starosti na sojenje (A239, A240)

Ocenjevanje kriminalista glede na pretekle izkušnje (A277)

Ocenjevanje glede na lastno mnenje (A278)

Posploševanje posameznega primera na splošno (A279)

Govori staršev na zaslišanju (A285)

Predložitev dokazila o šolanju (A298)

Slepo upoštevanje kriminalistovega mnenja (A311)

Fotografije kot dokaz (A312)

Neupoštevanje olajševalnih okoliščin (A313, C100)

Prekinitev prestajanja kazni (B4)

Manjkajoča pravnomočna obsodba (B6)

Čakanje na ponovno sodbo (B7, B45, C30, C41)

Pomanjkanje dokazov (B12, B20, B60, B108)

Odvzem prostosti samo na podlagi besed (B13, B16, B44, B54)

Iskanje pravice na sodišču (B17, B28, C12)

Opažene napake v sodnem postopku (B26, B41, B56, B56, B97, B102, B161)

Nepravičnost sodnih sistemov (B27, C11, C13, C37, C39)

Enomesečni izpust iz pripora (B32, B43)

Ponovni odvzem prostosti na podlagi pritožbe tožilke (B33, B36)

Ponovni začasni izpust iz pripora (B34)

Obravnava pritožbe (B37)

Ponovno pričanje (B42)

Prijava sestre zaradi lažnega pričanja (B46, B52)

Predložitev dokazov o nedolžnosti (B47)

Korektno delovanje policije (B49)

Molk tožilstva (B50)

Pomanjkljivo pričanje (B59)

Ovržene obsodbe (B61)

Priporniki so do obsodbe nedolžni (B81, B138)

Izkoriščanje položaja žensk v družbi (B98)

Prepričanost v kršenje zakonov (B103, B112, B116, C32, C90)

Zakon Varstvo otrok pri varnostnem postopku (B110)

Obvezno snemanje zaslišanja otroka (B111)

Potrebno upoštevanje zakonov iz Uradnega lista (B114)

Upoštevanja zakona odvisno od sodišča (B115)

Nerelevantnost zaslišanj v velikih časovnih zamikih (B119)

Nemogoče dokazati nedolžnost (B182)

Ignoriranje s strani sodnih organov (B185, C110)

Prepričanost v spornost postopka (B205, C24, C28, C31, C33, C35, C51, C88)

Sodelovanje policije in staršev žrtve (C8, C89)

Nezadovoljstvo z delom sodišča (C26, C36, C91)

Brez možnosti pritožbe (C27)

Izgubljeni dokazi (C34, C52)

Neupoštevanje mnenja psihologa (C128)

3. TEMA: Življenje v zavodu za prestajanje kazni zapora

- Hišni red

Tedenski telefonski klici (A23)

Vsakodnevni telefonski klici (A149)

Klici preko druge telefonske številke (A151)

Pomoč paznikov (A152)

Možnost samske sobe (A256)

Prepoved izhodov (A259)

Možnost obiskov preko noči (B82)

Obiski čez noč niso možni zaradi prostorske stiske (B83)

Prepoved telefona in interneta (B129, B159)

Telefoniranje s posebno kartico (B130)

Možnost napredovanja vzornih zapornikov (B144)

Nespremenljivost pripora (B145)

Pregled vsakega pred obiskom (B167)

Izobraževanje znotraj zapora (C61)

Pogojni izpust (C62)

Za pogojni izpust je pogoj prestana določena višina procentov prestane kazni (C63, C64)

Prestajanje kazni na zaprtem oddelku (C65)

Prosti izhodi (C66, C69)

Vikendi preživeti doma (C73, C75, C77)

Koriščenje dopusta doma (C74)

Službeno dežurstvo za vikende (C76)

- Bivalne razmere

Sistemska (A205)

Piskanje naprav (A206)

Prijaznost paznikov (A210, A211, A112)

Subjektivnost paznikov (A213)

Zaseg jabolk zaradi možnosti tihotapljenja (A214, A215)

Velika razlika med samico in sobivanjem (A255)

Možnost samske sobe (A256)

Premeščanje med sobami brez opozorila (A257)

Zabavno vzdušje (A260)

Pozitiven vpliv druženja (A261)

Hitro širjenje govoric (A262)

Varovanje z izolacijo (A263)

Pozitiven vpliv dostopa do knjig (A303, A304)

Pogovori o tihotapljenju droge (A335)

Pozitiven vpliv podpore partnerke (B22)

Stagniranje zakonov (B86)

Prostorska stiska (B88, B141)

Boljši pogoji za bivanje v zaporu kot v priporu (B139)

Nehumane razmere (B140)

Ignoriranje pritožb zapornikov (B142)

Možnost tihotapljenja preko obiskov (B162, B164)

Trpljenje po obiskih zaradi varnostnih pregledov (B165)

Zaščita s strani paznikov (B178)

Namestitev med zapornike, ki so storili različna kazniva dejanja (B179)

Deljenje informacij med zaporniki (C45)

V zaporih se dogaja marsikaj (C112)

- Posledice odvzema svobode

Oviranost izobraževanja (A31, A289)

Želja po dostopu do informacij za možnost priprave na lastno obrambo (B146)

Slab vpliv samice (A254)

Negativen vpliv popolne omejenosti (A259)

Negativen vpliv na mentalno stanje obsojenca (A264, A265)

Označitev s predsodki (A267)

Stagniranje v zaporu (A329)

Nazadovanje med prestajanjem kazni zapora (A330, A341)

Delovanje zapora ni v skladu z njihovim primarnim namenom (A331)

Želja po izpolnjevanju naloge prevzgoje (A332, A336, A345)

Samoiniciativno postopanje (B38, B40, B51, B63)

Napornost bivanja v priporu (B71, B180)

Izguba časa in odnosa z otrokom (B100)

Samostojno preučevanje sodnih praks (B152, B160)

Postopno izboljšanje počutja v priporu (B181)

Prijava na tožilstvo (B193)

Prijava na višje tožilstvo (B194)

Občasni samomori znotraj zapora (C42)

Medikalizacija v zaporu (C129)

Opazovanje uživalcev pomirjeval (C130)

Zavrnitev medikalizacije (C131)

Prisilna medikalizacija (C132)

4. TEMA: Pomoč

- Pravna pomoč

Stiska s časom pri iskanju odvetnika (A56, A57)

Obiskovanje psihoterapije obsojenca (A72)

Pogovor s specialisti na pravnem področju (A244)

Sodelovanje z odvetnikom (A248, B24, BB30, C116)

Sodelovanje z več odvetniki (A249, B99)

Površnost dela odvetnika (A293)

Želja po nasvetih za pravni del postopka (A232)

Dokazovanje nedolžnosti (B11, B14)

Nezaupanje odvetnikom (B147)

Nezadovoljstvo z odvetnikom (B148, B151, B155, B158)

Plačilo vnaprej, ne glede na vložen trud (B150)

Vodilo odvetnikov je denar (B153)

Zastopanje odvetnika preko brezplačne pravne pomoči (B156)

Osebna želja odvetnika po zastopanju pripornika (B157)

Nestrinjanje najetega izvedenca z uradnim (C109)

- Psihološka pomoč za obsojenca

Pozitivno mnenje psihologa (A15, A115, A119, A122)

Želja po izboljšanju duševnega zdravja (A75)

Psihologa določila sodnica (A118)

Obiskovanje terapevta kot preventiva (A229, A300)

Iskanje psihološke pomoči (A252)

Pomoč psihoterapevta (A245, C126)

Vrnitev na psihoterapijo (A299)

Dokazilo o obiskovanju psihoterapije (A301)

Sodelovanje psihologinje iz zavoda za prestajanje kazni zapora (A302)

Površinska pomoč psihologinje iz zavoda za prestajanje kazni zapora (A305, A306)

Podpora psihologinje v zavodu za prestajanje kazni zapora (A307)

Prošnja po zapisanem mnenju psihologinje (A308)

Zavrnitev prošnje po mnenju psihologinje (A309)

Želja po psihološki pomoči (A323)

Želja po psihološki pomoči znotraj zapora (A328)

Psihološko stanje obsojenca ocenjeno kot neprimerno za zapor (C127)

Samoiniciativno iskanje psihologa (C133)

- Psihološka pomoč za družinske člane

Družinski člani brez psihološke pomoči (A247)

Zanemarjanje družinskih članov pripornika (A324, C134)

- Osebna poznanstva

Pomoč znancev

Iskanje psihološke pomoči (A243)

Pomoč znancev s pravno izobrazbo (A316, A317, B39, B196, C121)

Pridobivanje informacij preko vez (B48, B195)

- Iskanje pomoči

Menjava gmail naslovov (A64)

Želja po nasvetih (A65)

Zanemarjanje problema (A76)

Želja pomagati (A106)

Samostojno raziskovanje (A110, A148, A250, A251, B96, B197)

Želja po dodatni strokovni pomoči (A142, A314, A318)

Iskanje možne pomoči (A143, A295, B919)

Prošnja po pomoči šole (A144, A290)

Omejitev dostopa do interneta (A167, A168)

Preprečevanje dostopa do pornografije (A169)

Branje sodnih praks (A236)

Veliko iskanja pomoči (A242, B25)

Podporno pismo šole (A292)

Samoiniciativa v postopkih (A294, A296, A310, B23, B113)

Koordiniranje dela odvetnika (A317)

Želja po nasvetih glede življenja po odpustu (A319, A320)

Pomanjkanje pojasnil s strani zapora (A326)

Pomanjkanje pomoči znotraj zapora (A327)

Želja po dodatnem zaslišanju (A342)

Pritožba varuhu človekovih pravic (B80)

Opozorilo na neupoštevanje zakona (B117)

Iskanje pomoči pri predsednici Slovenije (B189)

Brez želje po pomilovanju, le razumevanju (B190)

Premišljevanje o predstavitvi zgodbe preko medijev (B192)

Iskanje informacij na spletu (B198)

Društvo DOOR (B203)

Nezmožnost pomoči s strani organizacij v konkretnem primeru (B203)

Želja po drugem sodniku (B206)

Iskanje pomoči na sodišču v Bruslju (C23)

Brez želje po dodatni pomoči (C123, C135)

Samozadostnost (C124, C136)

Nezaupanje institucijam (C125)

TEMA: Učinek odvzema svobode bližnjega

- Doživljanje odvzema svobode bližnjega

Družinski odnosi

Mož doma močnejši (A127)

Doživljanje stisk ob obiskih (A128)

Spodbujanje in podpora (A129)

Razsutje družine (A130)

Oddaljitev brata zaradi jeze (A131)

Pričakovanje telefonskega klica (A150)

Izboljšanje družinske komunikacije (A161, A162)

Izboljšanje družinskih odnosov (A164)

Vsakodnevna povezanost preko telefonskih klicev (A164, A187)

Dobri družinski odnosi (A165, C22, C79)

Občutek varnosti znotraj družine (A166)

Izboljšanje bratskih odnosov (A170)

Veliko pogovorov na temo zaporne kazni (A171)

Aktivno vključevanje družinskega člana po odpustu (A176)

Druženje z bratom (A177)

Zadovoljstvo z možnostjo klicev (A189)

Obiski za steklom (A190)

Bolečina fizične razdalje (A191)

Tedenski obiski v zaporu (A194, B78, B132, C67)

Veselje ob možnosti fizičnega stika (A195)

Želja po več skupnega časa (A196, B85, B136)

Stiska zaradi nadzorovanosti stikov (A197)

Zadovoljstvo z obiski v zaporu (A199, B79)

Obiski časovno zelo zamudni (A201)

Tedensko pošiljanje paketov (A202)

Več pogovora o spolnosti znotraj družine (A234)

Pogovor o varnosti na spletu (A235)

Pozitiven vpliv počitnic (A287)

Podreditev življenja sodnim postopkom (A297)

Navezava stika med premorom prestajanja kazni (B2)

Nadgradnja odnosa (B3, B35, B133)

Zvesto spremljanje prestajanja zaporne kazni (B5)

Dolgoletna poznanstva (B65)

Brez dolgotrajne navezave odnosa (B74)

Nezmožnost intimnega odnosa (B75)

Težko pričakovanje obiska (B77, C68)

Vpliv ločenosti na odnose (B120, C80)

Vpliv matere na otroka (B121)

Stiki babice z vnukinjo (B122)

Dobri odnosi vnukinje in babice po očetovi strani (B123)

Spominjane očeta (B124)

Zanikanje odnosov s strani mame (B125)

Ljubezen hčerke do očeta (B126)

Mame bolj zaščitniške do otrok (B127)

Nezadovoljstvo z možnostmi stikov (B128)

Zavrnjena prošnja po več stikih (B137)

Potrebno medsebojno zaupanje (B210)

Ohranjanje dobrih odnosov (C70)

Ekonomski vidik

Visoki stroški odvetnika (A183, B149, B154, C118, C119)

Cenejša možnost telefoniranja (A186)

Finančna podpora obsojencu (A188, B70)

Številčnost stroškov (C120)

Fizično počutje

Fizična onemoglost (A58, A269, A271)

Nezmožnost za delo (A103, A268)

Nezbranost (A105)

Uživanje pomirjeval (A126, A281)

Neustavljiv jok (A270)

Pomirjevala na recept (A282)

Občutki

Groza (A19, A50, A82, A101, A192, C55, C93)

Zanikanje (A51)

Zmedene misli (A52, C57)

Nevednost (A53, A59, A63, A90, A92, A198, B201, C15, C102)

Žalost (A54, C94, C111)

Nemoč (A55, A85, A93, A181, A182, A209, A273, A276, B183, B204, C53)

Pomanjkanje informacij (A67, A91, A141, A173, C16)

Obžalovanje (A68)

Presenečenje ob ponovitvi kaznivega dejanja (A77)

Razočaranje (A78, A132)

Jeza na sina (A79)

Jeza na sistem (A80)

Jeza na svet (A81)

Jeza na brata (A135)

Predanost v usodo (A89, C122)

Teža praznega stanovanja (A94)

Upanje (A94, A108, B200, C104)

Stiska (A102, A107, A156, A280, B72, B76, B188, B207, C21, C44, C91, C95)

Nihanje počutja (A116)

Sram (A134, A157, A160, A193)

Prikrivanje (A158)

Jeza (A172)

Prizadetost (A180)

Občutek ponižanja (A203, A204, A275)

Stiska ob obiskih v zaporu (A207, B169)

Razčlovečenje (A208, A216)

Potreba po deljenju zgodbe (A217)

Stres (A232, A286, C48)

Omehčanje sicer trdne osebnosti (A272)

Nerazumevanje situacije (A271, C25, C114)

Nezmožnost komunikacije (A283)

Soočanje s številnimi informacijami (A284)

Skrbi glede ponovnega začetka šolanja (A288)

Slabo počutje (B15, C4, C9)

Strah (B21, B163, C17, C19, C43, C49, C54, C113)

Brezpogojna podpora (B64, B68, B90, B92)

Zaupanje (B67)

Pričakovanje odvzema svobode (B73)

Želja po izboljšanju možnosti obiskov (B84)

Sočustvovanje (B87, C115)

Psihično naporno (B89)

Podpora s pozitivnimi besedami (B91, B93)

Zahtevnost situacije (B94, B135, B187, B209)

Potrebno veliko osebne moči (B134)

Želja po zasebnosti (B208)

Prepričanost v nedolžnost obsojenca (C5, C20, C46, C72, C86, C99, C105)

Prepričanost v zrežiranost sodbe (C7, C50, C96, C98, C117)

Prepričanost v previsoko določeno kazen (C40, C97)

Konstantno premišljevanje (C56)

Želja po pravici (C87, C103)

- Odzivi okolice

Razumevanje nadrejenih (A104)

Pogovor o obsodbi je težak (A133)

Podpora delodajalca (A200)

Skrbna izbira sogovornikov (A218, A219)

Molčečnost do prijateljev (A220, A226)

Strah pred nerazumevanjem prijateljev (A221)

Razumevajoča okolica (A222, A225, C82)

Brez občutka obsojanja okolice (A223, C81, C84)

Okolica je bila šokirana (A224)

Nevednost okolice (A227)

Tabu tema (A228)

Možnost očitkov (A230)

Strah pred obsojanjem v prihodnosti (A231)

Pozitiven odziv s strani šole (A233)

Skrb glede odziva okolice (A321)

Občudovanje s strani okolice (B170)

Odziv okolice ni pomemben (B171)

Podpora okolice (B172, B175)

Finančna pomoč prijateljev (B173)

Finančna pomoč nadrejenih (B174)

Prepričanost okolice v nedolžnost obsojenca (B176)

Govorice (B177, C38)

Odprtost za pogovor glede prestajanja kazni (C83, C85)